

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Інтегровані завдання для молодших школярів: цікаво, пізнавально, креативно!

Черкаси—2022

Схвалено до друку Вченою радою комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради». Протокол № 2 від 16.06.2022 року

АВТОРИ-УКЛАДАЧІ:

Людмила ДОБРОВОЛЬСЬКА, завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Вікторія АНДРОСОВА, методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

У розробці завдань брали участь:

- **Вікторія МАЙСТЕР**, учитель початкових класів Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №32 Черкаської міської ради Черкаської області;
- **Оксана СИМОНОВА, Наталія БАБІЧЕНКО**, учителі Смілянської загальноосвітньої школи I-III ступенів №11 Смілянської міської ради Черкаської області;
- **Лариса ШВОРИНЬ**, учитель початкових класів Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №25 Черкаської міської ради Черкаської області;
- **Надія МАРЧЕНКО**, учитель початкових класів Золотоніської спеціалізованої школи I-III ступенів №1 Золотоніської міської ради Черкаської області

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Світлана ГАРЯЧА, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», кандидат педагогічних наук;

Антоніна КОЛОСОВА, учитель початкових класів Черкаської загальноосвітньої школи I-III ступенів №7 Черкаської міської ради Черкаської області, учитель-методист

Інтегровані завдання для молодших школярів: цікаво, пізнавально, креативно. Черкаси: видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2022. 70 с.

У посібнику представлені інтегровані завдання до творів сучасних українських письменників і поетів, які вміщені у збірнику «Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3, 4 класах». Використання інтегрованих завдань дає можливість учням глибше проаналізувати літературний твір, зрозуміти його мову, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Запропоновані у посібнику вправи сприяють розвитку критичного мислення молодших школярів, різних типів інтелекту, творчих здібностей учнів.

Для вчителів початкових класів, студентів педагогічних закладів освіти, учнів закладів загальної середньої освіти, батьків.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЛЕСЯ ВОРОНІНА. «ПРИГОДИ ГОЛУБОГО ПАПУГИ»	5
ІВАН АНДРУСЯК «У МОРІ ЖАБИ НЕ ЖИВУТЬ»	16
ІВАН АНДРУСЯК «ТРИНАДЦЯТИЙ ТРАМВАЙ»	27
ІВАН АНДРУСЯК «ЯК ПОДРУЖИТИСЯ З ЧАКАЛКОЮ»	35
ТЕТЯНА СТУС (ЩЕРБАЧЕНКО) «ЯК ПАСУЄ КРАВАТКА АБО ЧОМУ НЕ ВСІ ПОРОСЯТА БРУДНІ»	46
ЗІРКА МЕНЗАТЮК «НЕБИЛИЦІ ПРО РУКАВИЦІ»	55
ІВАН МАЛКОВИЧ. ПОНАД ДНІПРО ГУДЕ МЕТРО (КОЛИСКОВА ДЛЯ СИНА)	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Як зробити так, щоб навчання дитини у школі було більш ефективним та зберегти при цьому постійні інтерес та ентузіазм дітей до навчання?

Одним із важливих чинників успішного реформування освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» є інтеграція освітнього процесу. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано універсальне тлумачення поняття інтеграція – «доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи». Інтегроване навчання - це навчання, яке ґрунтується на комплексному підході. Освіта розглядається через призму загальної картини, а не ділиться на окремі дисципліни.

Інтеграція в освіті – це не просто міжпредметні зв'язки, а процес взаємодії, об'єднання взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох, або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Інтеграція як мета навчання має створити умови для формування в учнів цілісної картини світу, розгляду об'єктів, явищ з різних сторін. Інтегровані уроки дають можливість задовільняти пізнавальний інтерес молодших школярів, навчати їх критично мислити, взаємодіяти, комунікувати один з одним тощо.

Інтегровані завдання на уроках української мови дозволяють встановлювати тісні міжпредметні зв'язки. У ході виконання таких завдань учні мають можливість практично застосовувати знання, уміння і навички, набуті під час вивчення інших навчальних предметів; у цікавій формі досліджувати, закріплювати, повторювати чи узагальнювати навчальний матеріал. Використання інтегрованих завдань дає можливість глибше проаналізувати літературний твір, зрозуміти його мову, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, бути активно включеними на уроці, а не пасивними спостерігачами.

Інтегровані завдання до літературних творів дають можливість розвивати різні типи інтелектів молодших школярів, що сприяє досягненню мети початкової освіти, зазначеної у Державному стандарті початкової освіти, а саме: «всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості».

Запропоновані у посібнику завдання можуть бути використані для самостійної роботи учнів індивідуально, в парах чи групах для кращого засвоєння змісту твору, розвитку критичного мислення та творчих здібностей молодших школярів.

ЛЕСЯ ВОРОНІНА. «ПРИГОДИ ГОЛУБОГО ПАПУГИ»

(скорочено)

Папугу звали Антось, жив він на останньому поверсі найвищого в місті будинку у дивному помешканні старенької пані Магди. Антося їй подарував онук-моряк. Він завжди привозив зі своїх мандрів щось цікаве: були в квартирі величезні рожеві мушлі з Червоного моря, був японський пузатий божок, який хитав головою, коли до нього торкнутися, був справжній бумеранг* із Австралії. І всі ті речі пані Магда дуже любила і навіть час від часу розмовляла з ними. Таке трапляється зі старими самотніми людьми, коли їм буває сумно.

Коли ж у квартирі з'явився голубий папуга, пані Магда вирішила будь-що навчити Антося людської мови. І одного ранку папуга таки озвався. Бабуся саме підмітала кімнату, коли несподівано почула:

– І нащо воно тобі здалося?

– Що? – розгублено спитала пані Магда, не вірячи своїм вухам.

– Та ото прибирати з ранку до ночі. Краще б дала мені зернят.

– Господи! Я ж казала! А мені ніхто не вірив. Та це не папуга, а просто феномен**! – Бабуся любила різні розумні слова.

Тепер у затишному помешканні балачки не вщухали з ранку до ночі. Антось виявився дотепним оповідачем, та й бабуся бачила на своєму віку багато цікавого. Отак вони й жили б собі весело та безжурно, якби не трапилась одна, здавалося б, незначна подія. Якось до їхніх дверей приблукав безпритульний рудий котяра.

Того дня надворі шуміла злива – і вітер, здавалося, от-от відірве від землі їхній будинок і закрутить-понесе світ за очі. Кіт так жалібно занявчав під їхніми дверима, був такий мокрий і так тремтів од холоду, що пані Магда лишила його у себе жити. Назвала вона кота Чаком, бо дуже любила дивитись бойовики з Чаком Норрісом. Бабуся бавилася з котярою, як з новою іграшкою, а той терся їй об ноги і нявчав, мов мале кошеня. Та Антось раз у раз ловив на собі хижий погляд жовтих котячих очей. І від того погляду йому ставало моторошно.

Однієї ночі Антосеві приснився страшний сон. Чак з пані Магдою сидять на кухні за столом, п'ють чай із блюдечок, і кіт говорить людським голосом, тільки піднявкує трохи:

– М'яса не хочу, хочу м'якеньку пташечку. Я ще ніколи не куштував голубих папуг. їв голубів і горобців, та папуга, мабуть, смачніший. Яка з нього користь? Мишей ловити не вміє, а розмовляю я краще за нього.

Після цього Антосеве життя стало зовсім нестерпне. Він і хотів би забути жахливий сон, та жовті котячі очі невідступно стежили за ним. І папуга замислив втечу: «Повернуся до Африки. Все-таки батьківщина. А вона хай лишається сама. Хай говорить із цим рудим котярою. Хай йому розповідає свої багатосерійні кольорові сни».

Той день пані Магда запам'ятала надовго. Був понеділок, тринадцяте число. Вона тяжко зітхнула – від її онука-моряка вже три місяці не було жодних звісток. Нашвидкуруч поснідала, відрізала котові чайної ковбаси, папузі

сипонула зернят, взяла сітку й пішла до крамниці. Бабуся була така засмучена, що, виходячи, забула причинити двері до кімнати, де стояла Антосева клітка. Вони немовби запрошували Чака: «Ну, скоріше! Хапай цього пихатого папугу! Теж мені феномен! Подумаєш, розмовляти він уміє!» А папуга в цей час так поринув у свої мрії про Африку, що нічого навколо не помічав. І коли зовсім поруч побачив котячу морду, то мало не зомлів із переляку.

«Ні, я так просто з'їсти себе не дам!» – подумав папуга й щосили зарепетував:

– Рятуйте!!! – у нього самого заклало вуха, а котисько від несподіванки підстрибнув аж до стелі й прожогом вилетів із кімнати.

Тепер Антосеві треба було діяти швидко й рішуче – він підлетів до квартирки й випурхнув на вулицю. Звідси, згори, видно було безліч кубиків-будинків. Ген далеко мерехтіла ріка, а люди здавалися маленькими, несправжніми, як ляльки. Під самим будинком світилася велика зелена літера «М».

Антось опускався все нижче і нижче, аж поки опинився біля блискучої літери, а тоді над головами людей пірнув у загадкові двері. Те, що трапилося далі, було схоже на химерний сон. Голубий папуга побачив, як до просторого залу, куди він прилетів разом із людською юрмою, в'їхали довжелезні блакитні вагони. Біля дверей вагонів утворилися суцільні живі клубки. І ті величезні людські клубки, пульсуючи, смикаючись і зойкаючи, якимось дивом увіпхалися всередину. Неначе велетенська риба ковтнула тих людей, а тоді голосно клацнула пащекою-дверима, вдоволено зітхнула і рвонула вперед, у морок тунелю.

Голубого папугу, немов пір'їнку, підхопило й понесло за вагонами, і, хоч як він пручався, стріпуючи своїми маленькими крильцями, нічого вдіяти не міг. Його тягло із шаленою швидкістю темними коридорами, що їх де-не-де освітлювали ліхтарі. Вони блимали з боків прудкими жовтими зірочками. Від тієї круговерті в голові в Антося замакітрилося, і він уже не міг зрозуміти: чи то ліхтарі, чи тисячі котячих очей видивляються-пильнують за ним із темряви.

Коли Антось отямився, його здивувала тиша. Так, після гуркоту вагонів і свисту вітру навколишня тиша видавалася дивною й підозрілою.

«Нічого собі подорож до Африки! – подумав Антось. – Не встиг відлетіти від дому, як потрапив у пастку. Якби хоч знати, що воно таке? Куди поділися потяги, чому не видно ліхтарів, і взагалі – як я сюди потрапив?»

Поступово Антосеві очі звикли до темряви, і він побачив, що лежить у маленькій нірці чи печері, встеленій м'якими папірцями. Вони зашаруділи, коли Антось спробував розправити крила. Тієї ж миті почулося швидке дріботіння, і до нірки забігла руда миша. Вона кумедно стрибала на задніх лапках, а в передніх тримала тьмянний ліхтарик.

– Як ви себе почуваете? – пропищала руда миша й уважно подивилася на Антося.

– Нормально, – ледве прошепотів украй розгублений папуга.

– Ну, тоді летіть за мною. Але, глядіть, не відставайте. Коридори у нас довгі й покручені. Стежте за моїм ліхтариком, бо загубитесь.

Антось пропхався за мишею крізь отвір, нарешті зміг розправити крила й полетів за світлом ліхтарика, озираючись навкруг.

«Де ж це я опинився? – вже вкотре запитував себе Антось. – І чому ця миша розмовляє!?»

Раптом миша шаснула кудись убік, Антось кинувся за нею і відчув якусь перепон – то були старі рипучі дверцята. Наступної миті він завмер на порозі довгої зали, мружачись від яскравого світла, що його випромінювала величезна кришталева люстра, підвішена до стелі.

Антось озирнувся. Під стінами зали сиділо кілька десятків різних тварин. Були тут коти й собаки різної масті й породи, кілька сімей морських свинок та хом'яків. Особливо великий був гурт білих мишей. Вони сиділи зовсім близько біля Антося, порозкладавши позад себе довгі рожеві хвости, й напружено дивилися на нього блискучими намистинками очей.

Посеред зали на ящику з-під помаранчів сиділа зморшкувата мавпа. Вона підперла голову лапою й уважно розглядала папугу. Врешті промовила тихим застудженим голосом:

– Ну от, у нашому товаристві з'явилася перша пташка. Так би мовити, перша ластівка. Даруйте, дорогий папуго, за гру слів, – мавпа вишкірила зуби у ввічливій посмішці. – А тепер розкажіть нам, як ви потрапили у метро? Що вас спонукало полишити наземний світ і спуститися у морок невідомості?

– А ви? Як тут опинилися ви і чому розмовляєте? – Антось зовсім розгубився під пильними поглядами десятків очей.

– Е, ні, дорогенький, перепрошую, спершу новачок має розповісти свою, так би мовити, життєву повість, а тоді вже ми вирішуємо. Не соромтеся – можете ось на люстру злетіти.

Папуга злетів на велетенську люстру. В сяєві тисяч кришталевих шкелець кожна пір'їнка на ньому вигравала, мінилася блакиттю. Антось відчув, що звірі милуються ним, і це його трохи збадьорило. Але тепер, коли голубий папуга спробував описати всі свої злигодні, вони почали видаватися йому не такими вже й страшними. І вся його історія зайняла лише кілька хвилин.

– Оце й усе? – спитала маленька сіра кішечка із сумними очима. Решта звірів обурено зашуміла.

– Тихіше! – зморшкувата мавпа, яка весь цей час мовчки сиділа на ящику, підвела лапу, й усі замовкли. – Тепер нема чого повчати папугу. Радити всі вміють. А хто б із вас згодився жити поруч із хижаким, який будь-якої миті може тебе з'їсти?!

Мавпа обернулася до папуги:

– Ти на них не ображайся. Розумієш, нам усім не пощастило з господарями. Тому ми й опинилися тут. Мене ось також привезли з Африки. Деякі люди чомусь вважають, що коли не привезти з Африки папугу або мавпу, то нічого туди й їздити, – мавпа безнадійно махнула лапою. – Знаєш, у мого господаря була дочка. Мене й досі дрижаки хапають, як про неї згадаю.

Не думай, вона мене не била, не смикала за хвоста й не припинала до ніжки стола. Ні! Зате вона цілісінькі дні пхала мені до рота шоколадні цукерки, зав'язувала бантики і поливала парфумами. Тьфу! І досі гидко згадати, як від мене тхнуло. І все намагалася поцілувати мене просто в ніс! – від самої згадки про це мавпу пересмикнуло.

– Ну, і що я мала робити? – вела вона далі. – Спершу тікала від неї на шафу, та вона мене й там діставала. Потім я вилазила по фіранках на карниз. То вона пристосувала спеціальну драбинку, щоб мене звідти знімати. А одного разу я з розпачу стрибнула на люстру. Висіло там кришталеве одоробало***, схоже на цю нашу підземну, тільки менше. Як я на неї з розгону скочила, люстра не витримала, зірвалася з гака й так торохнула об підлогу, що мало її не провалила. Сусіди думали – землетрус...

Мавпа тяжко зітхнула:

– Я поламала лапу, але мене й не подумали лікувати. А от люстру жаліли всі. І в усьому була винна я. Думали вони, думали, куди мене подіти, і знаєш, до чого додумалися? – мавпа з гіркою посмішкою глянула на Антося. – Вирішили віддати мене для дослідів! А я в цей час сиділа під столом і уважно прислухалася. Гадаєш, лише ти такий розумний? Умієш розмовляти, дивишся телевизор... Ха! Та це вміють усі звірі! Просто ти такий дурний, що про це розповів! Хіба можна довіряти людям? Треба знати все, що вони роблять і збираються робити. Так і чекай якоїсь капості не сьогодні, то завтра!

Антось спробував щось сказати на захист людей, але мавпа випередила його й майже закричала:

– І не заперечуй! Ти, певно, хочеш сказати, що твоя бабуся не така! Можливо, хоч я в цьому сумніваюся. Мені такі люди не траплялися. А втім, виняток, як то кажуть, лише підтверджує правило. Де б я була зараз, коли б вірила людям?

Цього разу голубий папуга навіть не намагався заперечувати.

– Коли мене запхали в господарську сумку й повезли на метро до медінституту, я зрозуміла, що це мій єдиний шанс утекти. Я сиділа в сумці тихо, як мишка, а коли ми почали опускатися рухомими сходами, потроху відкрила її – вистрибнула і щодуху пострибала по плечах і спинах людей униз. Туди, звідки долинав шум потягів. Поламана лапа боліла страшенно, але я таки дошкутильгала до тунелю й у текла від усіх!

На цьому місці мавпа урвала свою розповідь і поглянула на Антося уважно й підозріливо. Папуга озирнувся. Усі звірі, які зібралися навколо мавпи, теж пильно дивилися на нього.

– Невже ви мені не довіряєте? – від образи в папуги затремтів голос.

– Лише ти розмовляв з ними, – озвалася сумна сіра кішечка. – Усі ми постраждали через людей. Кожного з нас колись маленькими люди взяли до себе жити, кожен полюбив свого господаря. І навіть мавпа любила свою дівчинку, хоч та її й мучила.

Мавпа спробувала заперечити, але кішечка сумно поглянула на неї, і та змовчала.

– А потім, коли ми людям набридли, нас прогнали або просто «забули» перевезти на нову квартиру... – сіра кішечка сумно похилила голову – видно, згадувала щось своє.

У цей час велетенська люстра почала блимати, бліднути й за мить погасла. Навколо запанувала цілковита темрява.

– Слухайте, а ви не могли б мене вивести звідси? – папуга спитав про це захриплим від хвилювання голосом.

Звірі мовчали. Він лише чув хекання, сопіння й шарудіння. Серед суцільної темряви моторошно світилися лише жовті й зелені котячі очі. Та враз заговорила мавпа:

– Ні, дорогенький! Не такі ми дурні, щоб відпустити тебе до людей. Ти ж їм усе розбавкаєш. Знаємо ми таких вундеркіндів****! Сидітимеш під землею разом із нами! – мавпа засміялася хрипким голосом, а тоді враз урвала сміх і суворо наказала: – Заберіть цього боягуза й замкніть у найтемнішій норі! – ляснула в долоні, й Антось відчув, як хтось міцно схопив його за лапки й потяг коридором.

– Заждіть! Ви не зрозуміли! Я нічого про вас не розкажу!

Та все було марно. Рипнули дверцята, й Антося грубо ввіпхнули до якоїсь вогкої й холодної норі.

Скільки він просидів там у темряві, Антось не знав. Страшенно хотілося їсти, а головне – пити. Та враз він стріпнувся й прислухався – хтось швидко дріботів коридором. Кроки спинилися біля дверей, і той хтось пошкрябав у двері. Антось наполохано мовчав.

– Це я, не бійтеся!

Папуга упізнав писк рудої миші й полегшено зітхнув.

– Зараз я спробую витягти вас звідси, але стережіться. Нас можуть кожної хвилини схопити, і тоді мавпа запахає нас у таке підземелля, звідки ми ніколи не вийдемо. А тепер – у дорогу! Тримайтеся за мого хвоста.

Миша встромила йому до дзьоба свого хвоста, й щодуху побігла темним покрученим підземним коридором. Врешті зупинилася й пропищала:

– Зараз ви побачите, чим займається наша вельмишановна мавпа. Не лякайтеся, ми вийдемо на станцію метро. Тепер саме година пік, і нас ніхто не помітить.

Миша подріботіла вперед і поманила папугу лапкою. Вони стояли на рейках. Здалеку чувся шум поїзда, тож миша шаснула до невеличкого ледь помітно го отвору. Антось пірнув за нею й, ступивши кілька кроків, опинився на холодній мармуровій підлозі. Навколо сновигали заклопотані люди, а під стіною на розкладеній газеті сиділа мавпа. Тільки тепер вона була зовсім не схожа на себе. На голові мала пожмаканий кашкет з поламаним козирком, одягнена була в засмальцьовані штани й куфайку, а в лапах тримала стару гармошку. Враз мавпа прокашлялася, розтягла міхи гармошки й заспівала хрипким, застудженим голосом дуже жалісну пісню:

Ніхто мене не любить,

Ніхто не поважає,

Піду я у садочок,
Наїмся хробачків.
Великих та маленьких,
Червоних та біленьких,
Товстеньких та тоненьких,
Огидних хробачків.

Мавпа схилила голову на гармошку, голос її затремтів, а плечі здригалися в удаваних риданнях. Біля мавпи почали збиратися люди. Якесь жаліслива тітонька кинула на простелену газету дві гривні, хтось поклав булочку, а маленька дівчинка сумно глянула на банан, який щойно збиралася з'їсти, і простягнула його мавпі.

Антось помітив, як мавпа задоволено вишкірила зуби – усміхнулася, дивлячись на банан. Та миша вже тягла Антося назад у потайний хід.

Коли вони знов опинилися в темному тунелі, миша пропищала:

– Ось тут таємний вихід нагору. Далі ви зможете летіти без мене.

Антось не знав, що казати. Він лише вдячно схилив голову, а тоді висмикнув зі свого хвоста найкрасивішу блакитну пір'їну і простягнув рудій миші:

– Це вам від мене на згадку!

На цьому, власне, й закінчуються пригоди голубого папуги Антося. От тільки хочеться, щоб ви знали, якого листа написала пані Магда своєму онукові-моряку через кілька днів після цих подій.

Дорогий онучку!

У понеділок, 13-го числа, мала я велику радість і велику біду. Вранці, як повернулася з крамниці, знайшла у дверях телеграму, з якої довідалась, що ти живий-здоровий, пливеш на своєму кораблі і за якісь півроку будеш вдома. Так мені стало радісно, що я мало не заспівала. Вбігла до кімнати, щоб розповісти про це Антосеві, і побачила, що клітка порожня! Я прожогом кинулася на кухню, де живе у мене кіт Чак, але той сидів тихо-мирно, і жодної голубої пір'їни не знайшла я коло нього. Коли це раптом чую якесь шарудіння – бачу, сидить мій Антосик на своєму звичному місці. Мокрий весь, бо дощ надворі, а крила в нього не голубі, а сірі якесь, наче землею присипані.

Аж тут він випурхнув з клітки, підлетів до кота й сів йому просто на голову. Я від подиву залякла на місці. Антось нахилив голівку і почав щось нашіптувати Чакові на вухо! Я розумію, що ти можеш мені не повірити – вирішиш, що я зовсім з глузду з'їхала, але це – щира правда!

І знаєш, відтоді кота немов підмінили. З кухні до кімнати він взагалі не заходить, до Антося й близько його не підведеш, і, головне, він став... вегетаріанцем! Вживає лише молоко та сметану. А оце нещодавно вподобав моркву й помідори. Тепер двері моєї квартири не замикаються. Усім кортить почути папугу-феномена й побачити кота-вегетаріанця. Так що сумувати мені тепер ніколи.

Приїжджай, онучку, скоріш. Побачиш і почувеш усе сам. Цілую тебе. Не забувай вдягати теплі шкарпетки!

* Бумеранг — зброя у формі зігнутої палиці, яка сама повертається до того, хто її кинув.

** Феномен — рідкісне, особливе явище чи людина з незвичайними здібностями

*** Одоробало — незграба

**** Вундеркінд — надзвичайно обдарована дитина.

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕКСТУ Л. ВОРОНИНОЇ «ПРИГОДИ ГОЛУБОГО ПАПУГИ»

1. Знайдіть слово. Порахуйте скільки разів воно вживається в тексті.

1. $25:5-10:0=$

2. $44-4+10-49=$

3. $6 \times 8 - 6 \times 7 - 1 =$

4. $2 * 2 + (10 - 7) =$

5. $72 : 8 + 0 =$

6. $33 - 33 + 1 =$

А 1	Б 2	В 3	З 4
П 5	О 6	У 7	Д 8
Г 9	Е 10	І 11	Ж 12
К 13	Т 14	Я 15	Р 16

2. Відгадайте, що за звір: тварина, невелика за розміром, має довгі лапи і довгий хвіст; живе у джунглях, любить банани.

3. Знайди і випиши, які ще тварини зустрічаються в тексті. Хто з них де живе?

4. Знайдіть і прочитайте, яка була погода, коли пані Магда відшукала кота.

5. Як бабуся назвала кота? Чому? Відшукайте в тексті речення, випишіть його і підкресліть головні члени речення.

6. Яке в тексті вжито слово з неправильною орфографією? Запишіть правильно. Визначте скільки букв і звуків у слові.

7. Яку пісню співала мавпа в метрі? Чи могли б ви її проспівати?

8. Намалюйте малюнок, де зображено внука пані Магди.

9. Що кіт почав їсти після повернення Антося? Що полюбляють коти їсти?
10. Чи гарна поведінка у мавпи? Чому? Якби ти поводився на її місці?
11. Заповніть таблицю, використовуючи слова з тексту за зразком.

Хто?	Який? Яка? Яке?	Що робить? Що робив? Що робила?
Кіт	мокрый	нявчав
Папуга	голубий	
Бабуся		

12. Кубування.

Розкажіть про обрану тварину, що є персонажем тексту, або об'єкт, користуючись підказками на гранях куба.

1. Опишіть (колір, форма, розміри).
2. Порівняйте (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Доберіть асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуйте (скажіть, яким чином це зроблено? ви це знаєте? ви можете це вгадати? Для живих істот – частини тіла або види чи породи).
5. Знайдіть застосування (як його використати, яким чином це можна застосувати? Для живих істот – де проживає?).
6. Запропонуйте аргументи «за» або «проти» цього (що в ньому доброго чи поганого? займіть певну позицію, використайте повний діапазон аргументів від логічних до безглузких).

13. Щоденник подвійних нотаток

Випишіть з тексту рядки, що вас найбільше вразили, зацікавили чи здивували та поряд у колонці прокоментуйте свій вибір.

Рядки з тексту (цитати)	Коментар
<p>Що саме в цій цитаті вразило? На які думки наштовхнула? Які запитання викликала?</p>	<p>Цей уривок нагадав мені... Я відчув, що... Я вважаю, що... Мені здалося, що...</p>

Наприклад:

... відтоді кота немов підмінили. З кухні до кімнати він взагалі не заходить, до Антося й близько його не підведеш, і, головне, він став... вегетаріанцем!

Цікаво, які слдова говорив Антось котові на вухо, що він став вегетаріанцем.

14. Ментальна карта.

Створіть ментальну карту розвитку подій у тексті.

Наприклад, розпочніть з:

15. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо). Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Кіт Чак	Антось	SMS-повідомлення	Повертайся додому, бабуся дуже засмучена.
Папуга	Миша		

16. Сенкан.

Складіть сенкан до обраного персонажу твору або місця подій.

Алгоритм складання сенкану:

- 1. Тема (іменник)**
- 2. Опис (2 прикметники)**
- 3. Дія (3 дієслова)**
- 4. Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.**
- 5. Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).**

Зразок:

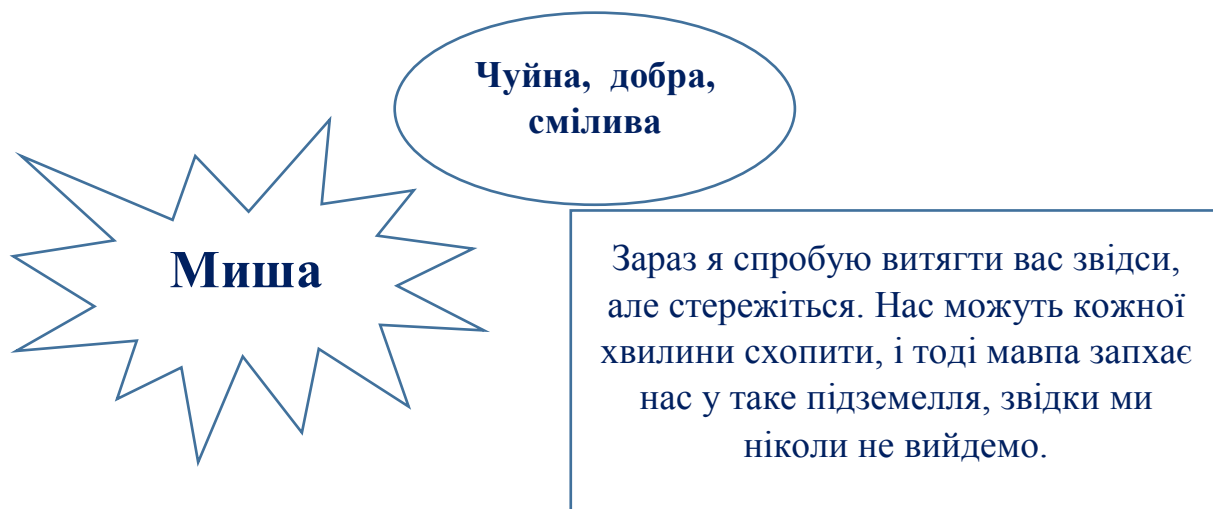
1. Метро
2. Швидкісне, несподіване.
3. Шумить, мчить, гомонить.

4. Метро вразило і налякало папугу.
5. Вид транспорту

17. Картка персонажів.

Спочатку випишіть усіх персонажів твору, в овалах запишіть їхні характерні риси, а поряд у прямокутниках підтвердіть свою точку зору словами з тексту.

Наприклад:

Миша

Чуйна, добра, смілива

Зараз я спробую витягти вас звідси, але стережіться. Нас можуть кожної хвилини схопити, і тоді мавпа запхає нас у таке підземелля, звідки ми ніколи не вийдемо.

18. Розгадайте ребуси, запишіть відгадки, побудуйте звукові моделі слів-відгадок.

(мавпа)

(папуга)

(папуга)

(миша)

1 = Е

(бумеранг)

(бабуся)

(метро)

4 = Д

(вундеркінд)

19. Попрацюйте у групах або парах. Поміркуйте та обговоріть, які події, описані у творі, могли відбуватися насправді, а які є фантастичними.

20. Біном фантазії.

Послідовність роботи за прийомом.

Два учні записують по одному слову з тексту з різних сторін дошки так, щоб не бачити, що пише інший. Один записує назву живого предмета, інший – неживого. Потім дошка відкривається, і записана пара слів стає початком нової незвичайної історії. Наприклад: папуга – гармошка.

За допомогою різних прийменників складаються і записуються словосполучення:

- ✓ папуга під гармошкою;
- ✓ папуга з гармошки;
- ✓ папуга над гармошкою;
- ✓ папуга за гармошкою;
- ✓ папуга біля гармошки;
- ✓ папуга перед гармошкою

✓ папуга без гармошки.

Розвиток теми.

Придумайте історії з відповідним заголовком або побудуйте ланцюжок речень від першого слова до другого.

21. Випишіть з тексту слова, які пишуться з апострофом. Поясніть їх правопис. Допишіть до них спільнокореневі слова.

22. Семантична карта.

Під час виконання цього завдання застосовують графічний організатор, щоб побачити, які в учнів виникають асоціації стосовно ключового поняття художнього твору. Наприклад, у центрі паперу креслять овал, у якому записують слово «папуга». Діти висловлюють свої знання, ідеї щодо цього поняття, і занотовують навколо цього слова.

23. Попрацюйте над мініпроектом «Папуги, що вміють розмовляти».

ІВАН АНДРУСЯК «У МОРІ ЖАБИ НЕ ЖИВУТЬ»

У МОРІ ЖАБИ НЕ ЖИВУТЬ

У морі жаби не живуть.

Запам'ятайте, друзі:

хоч як не дивно це, мабуть,

та в морі жаби не живуть.

Там замість них – медузи.

А жив би в морі крокодил –

ото було б цікаво,

чи вибирався б він з води

бодай хоч іноді кудись

на булочку і каву?

Ось уявіть собі, що на

приморському бульварі

в кафе зустрінете слона,

що сирник з медом намина,

а поруч з ним – омара*...

Ото життя було б, мабуть,

корисне і цікаве.

Та жаби в морі не живуть,

а крокодили воду п'ють –

вони не люблять кави!

*Омар – великий морський рак.

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ТВОРУ ІВАНА АНДРУСЯКА «У МОРІ ЖАБИ НЕ ЖИВУТЬ»

1. Визначте жанр даного твору. Доведіть свою думку.

2. Гра «Придумайте причину».

Дітям дається ситуація, до якої вони придумують реальну і фантастичну причини її виникнення.

- Жаби почали жити в морі.
- Крокодили в лісі смакували каву.
- Ви зустріли в кафе слона, який їв сирники.

3. Гра «Ось іду я і бачу...».

Робота в групах.

Клас об'єднується в 5 груп. Кожній групі дається картка із зображенням тварини і текстом, прочитавши який, представник від групи розповідає іншим про цю тварину, не називаючи її.

Слон. Одне таке вухо слона важить 80кг. Відомий випадок, коли з вуха африканського слона зробили стіл. За ним могли зручно розташуватися вісім людей. Слон легко приручається, швидко стає слухняним, може виконувати складну роботу.

Зразок розповіді.

Ось іду я по Індії і бачу вантажний автомобіль з великими вухами будівельні матеріали перевозить.

Жаби належать до класу земноводних, адже можуть жити як на суші (на землі), так і під водою. Вони корисні тим, що харчуються мухами, комарами, тим самим зменшують кількість цих шкідників. Живуть жаби в середньому 10 років, але, трапляється, за сприятливих умов доживають і до 40. В Японії жаб вважають символом удачі. Жаби пересуваються стрибками, але деякі види освоїли і інші методи пересування: ходіння, біг, плавання і політ. Жаби мають зуби, але вони недостатньо міцні, щоб упіймати і укусити здобич, тому жаби ловлять свою здобич язиком .

Крокодил. В перекладі з грецької мови «крокодил» означає «кам'яний черв'як». Найближчими родичами крокодилів є птахи. Перші крокодили з'явилися 250

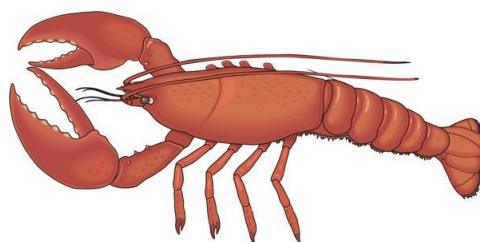

мільйонів років тому і місцем їх проживання була суша. Середня довжина крокодилів 2 - 5,5 метрів. Крокодили можуть мешкати як у прісній, так і в солоній воді. Крокодил може розвивати швидкість до 17 км/год на суші, до 20 км/год у воді та вистрибувати з води до 2-х метрів. Крокодили можуть жити до 80-100 років. У щелепах крокодилів від 64 до 70 зубів в залежності від виду. Крокодили ковтають каміння. Воно допомагає їм перетравлювати їжу та виступає у ролі баласту для пірнання. Крокодили дійсно плачуть, тим самим вони виводять надлишки солей з організму.

Медузи – найстарші тварини на планеті, їх історія налічує не менше 650 млн. років. Існують медузи, які мешкають на глибині до 10 км. Тіло медузи складається з більш ніж 95% води. Медузи можуть бути як дуже великими (з діаметром купола 2 м і щупальцями завдовжки 20 м), так і дуже маленькими (з куполом розміром з сірникову голівку). У медуз 24 ока, розташованих по всьому тілу. У більшості медуз є особливі клітини-люмінофори, завдяки яким вони світяться в темряві.

Омар. Більшість людей думають, що омари червоного кольору. Насправді вони коричневого або оливково-зеленого кольору з червонуватими відтінками. У світі налічується 49 видів омарів. Омари мають синій відтінок крові. Глибоководні омари сліпі. Інші види мають складні очі. Вони не можуть бачити чітко зображення, але можуть виявити рух навіть у нічний час. Омари – єдині тварини, які не старіють.

4. «Чарівні клітинки»

Знайдіть 7 «захованих» морських тварин, які мають однакові назви з тваринами, які живуть на поверхні землі? (котики, півники, коники, їжаки, лисиці, леви, собаки).

К	С	К	П	Н	Щ
О	О	У	І	Ї	Л
Н	Б	Т	В	Ж	Л
И	А	К	Н	А	И
К	К	С	И	К	С
И	И	Т	К	И	И
Л	Е	В	И	О	Ц

є	я	ц	с	б	і
---	---	---	---	---	---

5. Біном фантазії

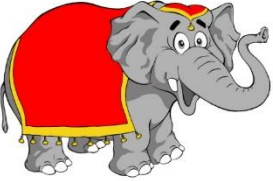

Послідовність роботи за прийомом

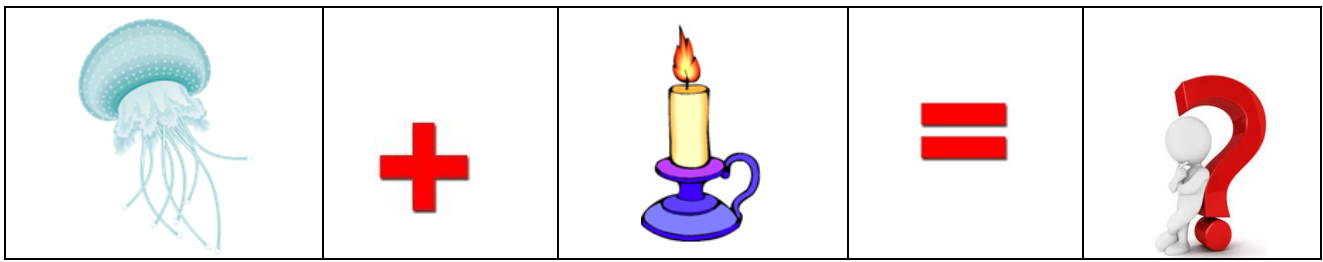
Два учні записують по одному слову з різних сторін дошки так, щоб не бачити, що пише інший. Один записує назву живого предмета, інший – неживого. Потім дошка відкривається, і записана пара слів стає початком нової незвичайної історії. Наприклад: омар – ліхтар.

За допомогою різних прийменників складаються і записуються словосполучення:

- омар на ліхтареві;
- омар з ліхтарів;
- ліхтар над омаром;
- ліхтар без омара;
- ліхтар для омара;
- омар за ліхтарем.

Розвиток теми. Придумати історії з відповідним заголовком або побудувати ланцюжок речень від першого слова до другого.

6. Випишіть з вірша іменники, прикметники, дієслова.
7. Доберіть спільнокореневі слова до слова **друзі**. Позначте корінь слова. Підкресліть в словах чергування.
8. Доберіть синоніми до слова **намина**.
9. Зробіть звуко-буквений наліз слова **ЖИТТЯ**.
10. Гра «Дірки».
Запишіть слова, вставляючи пропущені букви. Поясніть орфограми.
Ж...вуть, запам...ятайте, зустрін...те, не... люблять, п...ють.

11. Мовні вирази

КАЖАН – КА - Н + БАНКА – НКА = ?
КРИТ – ІТ + ОКО + ДИМ – М + Л = ?
МЕД + ГАРБУЗ – ГАРЬ + ЮРА – ЮР = ?
СЛОВО – ВО + СИН – СИ = ?
КОМА – К + Р = ?

12. Робота над фразеологізмами

Які фразеологізми зашифровані в цих малюнках? При потребі скористайтесь довідкою. Поясніть, як ви їх розумієте.

Довідка. Крокодилові сльози – фальшиві, удавані сльози жалю.

Робити з мухи слона – перебільшувати.

Складіть речення з поданими словосполученнями.

Попрацюйте у парах.

Візьміть участь у діалозі з обов'язковим використанням зазначених фразеологізмів.

13. Математична розминка.

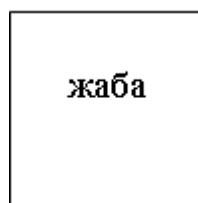
- Якого каменя немає у воді?
- Два хлопчики плавали в морі 8 хвилин. Скільки хвилин плавав кожен з них?
- Уяви, що ти – капітан корабля. Судно дуже красиве. На ньому є 10 пасажирів, 8 кают, 5 ящиків з апельсинами, 2 ящики з бананами... Скільки років капітану?
- Назвіть «кольорові» моря, які є на нашій планеті. (Чорне, Біле, Червоне, Жовте)
- Чому море, як правило, синього кольору? (морська вода відображає колір неба)

14. Математичні задачі

- ✓ Дитинча слона виношується протягом 22 місяців. Скільки це років і місяців?
- ✓ Найбільший у світі крокодил – гребенястий крокодил, має довжину 7м, а найменший, карликовий, 1м 90см. На скільки сантиметрів карликовий крокодил менший за гребенястого крокодила?
- ✓ Морська оса (друга назва — медуза-коробка) є одним з найбільш небезпечних істот на планеті. Її отрута здатна вбити живу істоту за 180 секунд. А скільки це хвилин?
- ✓ У медузи під назвою «морська оса» 24 ока, а у омара – у 12 разів менше. На скільки більше очей у морської осі, ніж у омара?
- ✓

15. Гра «Складанка»

Розташуйте фігури від найменшої кількості кутів до найбільшої і «зберіть» прислів'я. Поясніть, як ви його розумієте.

(Кожна жаба своє болото хвалить.)

16. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо). Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Слон	Відвідувачі кафе	Звернення	Не турбуйтеся, не бійтеся! Заходьте, будь ласка. У цьому кафе надзвичайно смачні сирники і дуже запашний мед!
Жаба	люди		

17. Спробуйте розхвалити болото, яке ви бачите на малюнку.

17. Накресліть семикутник. Розкажіть все, що ви знаєте про цю фігуру.

Пофантазуйте, які речі можна було б створити на основі семикутника?

18. **Математичний фокус**

Порахуйте, скількох тварин автор згадує у вірші?

Фокусник хоче показати нам цікавий фокус.

1. Загадайте будь – яке число. Запишіть його.
2. Додайте до нього наступне по порядку число.
3. Отриману суму збільшіть на 9.
4. Розділіть результат навпіл.
5. Від отриманого результату відніміть задумане число.
6. Ви отримали число 5.

19. **Сенкан.**

Складіть сенкан до обраного персонажу твору або місця подій.

Алгоритм складання сенкану:

1. Тема (іменник)
2. Опис (2 прикметники)
3. Дія (3 дієслова)
4. Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.
5. Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).

Зразок:

1. Кафе
2. Креативне, ароматне.
3. Пригощає, задовільняє, запрошує.
4. Тут можна зустріти несподіваних гостей.
5. Дім смаколиків.

20. Гра «Художники»

Розфарбуйте малюнок.

- Яку б назву ви йому дали?
- Назвіть морських мешканців, зображених на малюнку.
- Про кого з них автор згадував у вірші?
- Кого і що ви можете ще побачити на морському дні?

21. Виліпіть з пластиліну героїв вірша, придумайте їм імена. Складіть про них казку, але так, щоб те, що неможливим було у вірші, стало можливим у вашій казці.

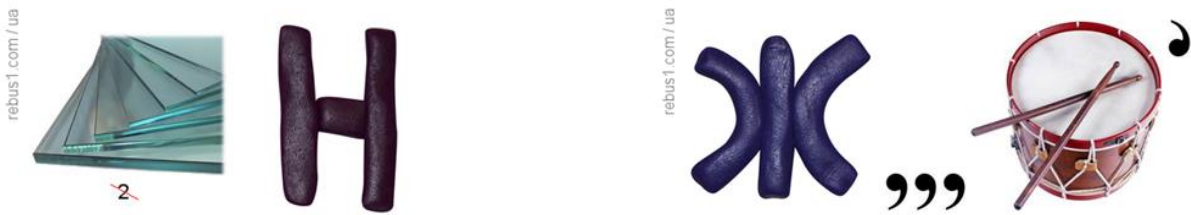
22. Розгадайте ребуси.

(медуза)

(крокодил)

(слон)

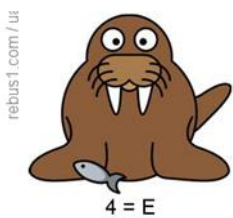
(жаба)

(омар)

(болото)

(море)

(кафе)

23. Проект.

Попрацюйте над мініпроектом «Жаба – корисна чи шкідлива тварина?»

24. Знайди значення виразів, в яких останньою дією є віднімання та за допомогою кода розшифруй слово.

$65-2*31+37$

$90-28:7*5$

$3*16-64:4$

$366-720:2$

$99-2*38+7$

$52-13*3+16$

$98:2-3*14$

$7*12-81:9$

$100-3*31+23$

$72: (35-17)$

$560-420:7$

$70*8-(500-199)$

$290-810:9$

$50-54:9+7$

Код

6	7	32	70	75	200	259	500
д	р	к	о	и	к	л	о

(крокодил)

25. Випиши речення, в якому розшифроване слово вжито у множині, підкресли основи.

26. Перше розповідне речення перебудуй у питальне, потім у спонукальне. Довідайся докладніше про місця, де можуть жити жабки.

27. Попрацюйте у парі. Запишіть іменники у 2 колонки. У першу – назви істот, в другу – назви неістот та визначіть їх число.

28. До іменників назв істот добери прикметники. Вигадай тваринку, яка нікого і нічого не боїться. Опиши її.

29. Запиши початкову форму іменників назв істот.

30. Випиши різні частини мови у початковій формі.

31. Відгадай головоломки «Водойми» та поясни, які тварини, згадані у вірші, можуть жити у цих водоймах.

с	т	а	в	о	к	
	т	р	у	м	о	к
о	з	е	р	о		
	к	е	а	н		

		р	і	Ч	к	а
п	о	т	і		о	к

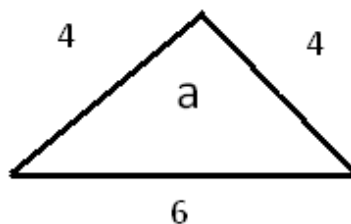
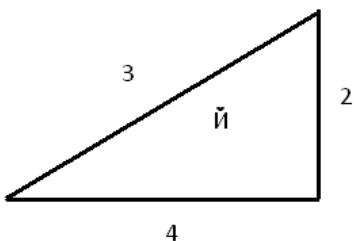
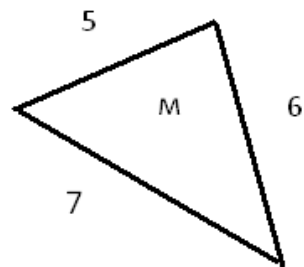
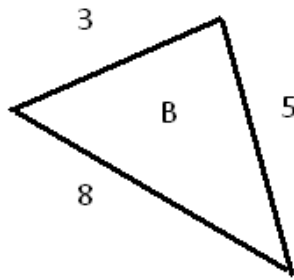
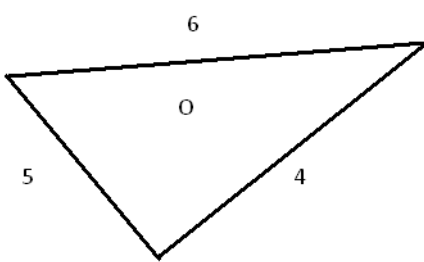
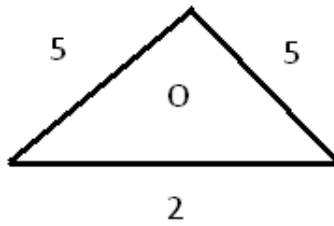
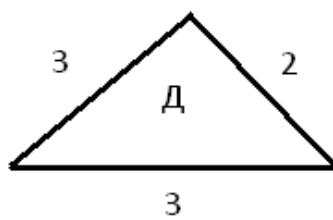
	б	о	л	о	т	о
д	ж	е	р	е	л	

						м	о	р	е
в	о	д	о	с	х	о	в	и	

32. Творче завдання «Співавтор». Знайди у вірші фантастичний епізод. Подумай, що могло б трапитися з героєм у майбутньому? Який кінець тобі подобається більше: той, що придумав ти, чи той, що написав автор. Чому?

33. До поданих іменників (котик, корова, лисиця, лев, півень, коник, орел) додайте прикметник «морський» та утвори нові назви тварин. Підготуйте інформацію про цих мешканців водойм.

34. Упорядкуй трикутники за допомогою чисел, що є числовими значеннями їх периметрів. Заповни таблицю.

16	12	8	15	9	18	14

(водойма)

- Яке слово отримали? Що воно означає?

35. Розшифруй назву мешканця Чорного моря, розташувавши букви в порядку зменшення значень відповідних виразів. Що ти знаєш про цю рибу?

ь / 315+198

а/ 896- 533

к /580+246

к/ 754- 342

л /978 – 235

і/ 525+267

ІВАН АНДРУСЯК «ТРИНАДЦЯТИЙ ТРАМВАЙ»

ТРИНАДЦЯТИЙ ТРАМВАЙ

У тринадцятім трамваї
завиває бегемот.

А чого він завиває?

Весь трамвай про це вже знає:

бегемоту ненароком
тицьнув хоботом ув око
необачний слон – і от
завиває бегемот!

Величезний, наче шафа,
так реве він, що жирафа

утягнула шию вмить
і як гаркне: – Тихо! Цить!

– Не кричить! – кричить папуга.

– Гей! Замокніть! – рявка друга.

– А чого ви кричите? –
носоріг гука на те.

Тут і лев здійняв тривогу,
бідолаха теж завив –
хтось в гармидері на ногу
ненароком наступив!

У тринадцятім трамваї
верещить і завиває,
гарка, лається, реве
все живе...

Був і я в трамваї тім,
але їхав зовсім трішки:
щойно зміг – одразу втік
і пішов додому пішки...

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ВІРША ІВАНА АНДРУСЯКА «ТРИНАДЦЯТИЙ ТРАМВАЙ»

1. Визначте жанр прочитаного твору. Доведіть свою думку.

2. **Гра Мультиплікатор» (робота в парах)**

Уявіть, що ви – мультиплікатори. Які малюнки можна намалювати до даного вірша, щоб діти, які його не читали, зрозуміли зміст? Придумайте підписи до ілюстрацій. У результаті виконання завдання має вийти мультфільм. Придумайте йому назву.

3. **Гра «Пантоміма»**

Жестами та мімікою «прочитайте» вірш.

4. **6 журналістських запитань**

Уявіть, що ви – журналіст, якому потрібно взяти інтерв'ю в очевидців подій в тринадцятому трамваї. Поставте до вірша питання, які б починалися словами:

Хто?

Що?

Як?

Де?

Чому?

Коли?

5. **Рекламна пауза.**

Складіть рекламу до вірша. Чому ви рекомендуєте його прочитати?

6. Як ви вважаєте, чому автор поставив у кінці три крапки? Придумайте продовження вірша.

7. **Фантастичні гіпотези**

Що було б, якби...

- Бегемот не сів у тринадцятий трамвай.
- Замість слона в тролейбус зайшла мишка.
- Тринадцятий трамвай не виїхав з депо.
- Лев усіх заспокоїв.
- Ти опинився в трамваї.

- Слон наступив тобі на ногу.

8. Прийом «Перетворення»

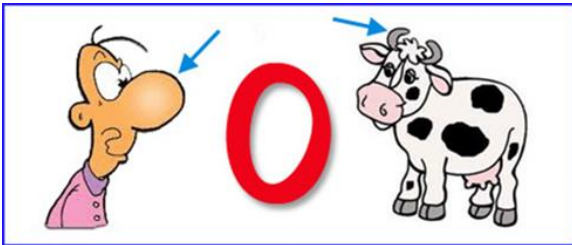
Уявіть що ви ... (трамвай, черевик в 13 трамваї, бегемот, лев). Поділіться враженнями від пережитих подій.

9. Ребус

Відгадайте зашифровані слова.

(слон)

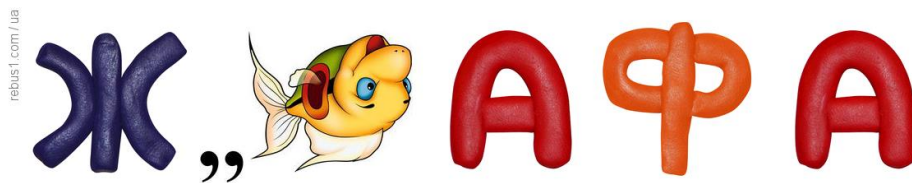
(носоріг)

(лев)

(бегемот)

(жирафа)

(трамвай)

Спробуйте придумати свої ребуси із зашифровками героїв вірша.

10. Біном фантазії

Послідовність роботи за прийомом

Два учні записують по одному слову з різних сторін дошки так, щоб не бачити, що пише інший. Один записує назву живого предмета, інший — неживого. Потім дошка відкривається, і записана пара слів стає початком нової незвичайної історії.

За допомогою різних прийменників складаються і записуються словосполучення.

Розвиток теми.

Придумати історії з відповідним заголовком або побудувати ланцюжок речень від першого слова до другого.

Черевик + бегемот = ?

Трамвай + лев = ?

Рейки + жираф = ?

шафа + носоріг = ?

11. Завдання з елементами мнемотехніки

а) Тренування стійкості уваги (завдання дається на етапі ознайомлення з новим матеріалом)

Мовчки прочитайте слова і словосполучення та спробуйте їх запам'ятати.

Тринадцятий трамвай, бегемот, необачний слон, жираф, папуги, носоріг, лев, гармидер.

Назвіть слова, які ви запам'ятали.

б) Мнемотехнічний прийом «Послідовні асоціації»

Пригадайте слова, які ви запам'ятовували. Назвіть їх (вчитель вивішує на дошці відповідні малюнки).

Відтворіть зміст вірша за асоціативними малюнками.

12. Вправа «Суд від свого імені». Робота в групах

Завдання:

Суддям – підготувати стислий переказ твору, донести головну думку.

Позивачам – підготувати вступну промову – обвинувачення слону та викладу аргументів.

Відповідачам – підготувати промову – відповідь на захист бегемота.

13. Випишіть з вірша синоніми до слова **кричить**.

14. Які тварини їхали в трамваї? Запишіть їх назви, придумайте їм клички. З одним із словосполучень складіть і запишіть речення.

15. Гра «Дослідники»

Випишіть з вірша незнайомі вам слова. Користуючись тлумачним словником, знайдіть їх значення.

16. Гра «Складанка»

Як одним словом можна назвати людей, які їдуть в громадському транспорті?
Утворіть зі слова транспорт нові слова.

17. «Кола по воді»

Технологія проведення

- ✓ Обрати слово.
- ✓ Записати це слово у стовпчик.
- ✓ Написати поруч із кожною буквою іменник, який починається з даної букви.
- ✓ Скласти розповідь з використанням усіх слів.

Варіант 2

За допомогою елементів ЛЕГО створити об'єкти із придуманих слів.
Придумати спільну історію про створені об'єкти та розповісти її, супроводжуючи показом.

Жирафа

ж - аба

и (і) - ндик

р – ак

а – кула

ф – онтан

а – нанас

18. Складіть і запишіть есе на тему:

«Ввічливість нічого не коштує, але багато дає» або «На всякі привіти треба мати відповіді».

19. Робота у групах

Скласти поради для людини, у якої є такі недоліки:

1 група – байдужість,

2 група – невихованість,

3 група – надмірна образливість.

20. Гра «Конституція чемності». Робота у малих групах

Кожна команда отримує аркуш паперу й олівець. Завдання командам – за дві хвилини розробити закони чемності. Перемагає команда, яка придумала найбільше законів. Потім усі разом складають загальну Конституцію чемності, записавши її на одному аркуші, який потім залишається у класі.

21. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо). Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Слон	Бегемот	Вибачення	Вельмишановний пане бегемоте! Прошу щиросердно вибачення за свою незграбність. Чим я Вам можу допомогти?
Звірі	Автор		

22. Сенкан.

Складіть сенкан до обраного персонажу твору або місця подій.

Алгоритм складання сенкану:

1. Тема (іменник)

2. **Опис (2 прикметники)**
3. **Дія (3 дієслова)**
4. **Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.**
5. **Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).**

Зразок:

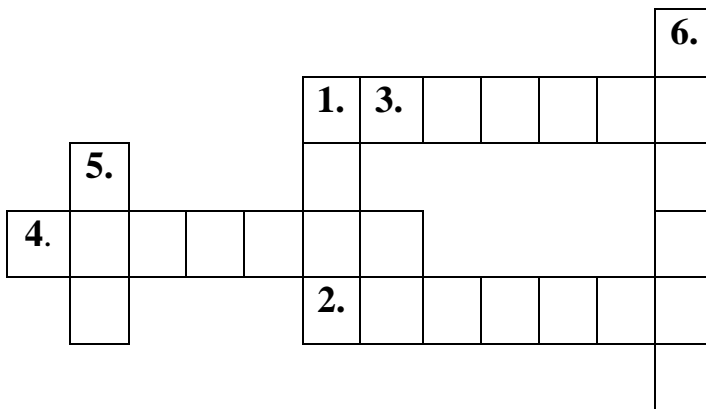
1. Трамвай
2. Переповнений, галасливий.
3. Шумить, їде, везе.
4. Вправно перевозить пасажирів.
5. Вид транспорту

23. Сценка «У трамваї»

Придумайте і розіграйте сценку, де усі пасажери ввічливі, чуйні, виховані.

24. Кросворд

Розгадайте кросворд і ви дізнаєтесь, хто є героями вірша «Тринадцятий трамвай».

1. Здивувалась дітвора:
„Це тварина чи гора?
Як же їсть він, як він п’є?”
А для цього хобот є!... (слон)
2. Видно навіть на малюнку,
що цей звір у обладунках.
Гоноровий, товстошкірий,
наче камінь темно-сірий.
Ріг великий замість носа
Гордо ця тварина носить,
та не бачив зроду сніг
Африканський ....(носоріг).
3. Довга шия, як драбина,

В чорних плямах жовта спина,
 Листячко з дерев зриває,
 В холодочку спочиває,
 Височенна, ніби шафа,
 В Африці живе... (жирфа)

4. Має велетенський ротик,
 Товстий, чималий животик
 У водичці він лежить,
 У ній навіть їсть і спить... (бегемот)

5. Непроста у нього роль —
 Між звірів він, як король:
 Грива жовто-золота,
 Має довгого хвоста.
 Хоч і схожий він на кицю,
 Кожен звір його боїться.
 Хто сховався між дерев?
 Це, звичайно, грізний... (лев).

6. Все що скажеш він повторить,
 Всі слова твої відтворить!
 Різнобарвна в нього спина,
 В тропіках його родина (папуга)

25. Проєкт

Об'єднайтеся у групи та попрацюйте над мініпроєктом «Види міського громадського транспорту».

26. Вправа «Переваги і недоліки»

Попрацюйте у парах або групах.

Поміркуйте і обговоріть, які переваги та недоліки транспортних засобів для перевезення пасажирів, таких як автобус, тролейбус, трамвай, метро, таксі, електричка. Результати вашого обговорення занесіть у таблицю. Представте результати роботи.

Транспортний засіб	Переваги	Недоліки
Автобус		
Тролейбус		
Трамвай		
Метро		
Таксі		
Електричка		

26. Вправа «Морфологічний аналіз»

Створіть фантастичну тварину.

Зверніть увагу на таблицю. По вертикалі позначені різні тварини, по горизонталі – частини їх тіла і місце, де вони живуть. Заповніть клітинки перетину й вкажіть усі ознаки кожної з тварин. Після того як таблиця заповнена, можна вибірково взяти деякі значення й придумати фантастичну тварину, у якої голова буде від зайця, тулуб від крокодила, хвіст від лисиці, а ноги від жирафи.

Тварина	Частини тіла				Місце
	голова	тулуб	хвіст	лапи	
Слон					
Жирафа					
Бегемот					
Крокодил					
Лев					

- ✓ Придумайте кличку утвореній тварині.
- ✓ Зліпіть (сконструйте, намалуйте) придуману фантастичну тварину.
- ✓ Розкажіть про особливості проживання та харчування цієї істоти.
- ✓ Обговоріть способи збереження фантастичних тварин у незвичних умовах.
- ✓ Виведіть правила існування, виживання цих об'єктів у незвичайних умовах.
- ✓ Об'єднайтеся у пари (трійки, групи) і придумайте історію, у якій дійовими особами будуть ваші фантастичні особи.
- ✓ Попрацюйте у парах. Візьміть участь у діалозі в ід імені створених вами фантастичних істот.

ІВАН АНДРУСЯК «ЯК ПОДРУЖИТИСЯ З ЧАКАЛКОЮ»

(мізансцена з п'єси для дитячого театру)

ДІЙОВІ ОСОБИ

Хрущ – травневий жук. Страшенський, але добрий. Вилетів із вірша. Можливо, колись був Антоничем*, а тепер знову живе на вишнях.

Стефа – татова мазунка, мамине золотко, капосна вереда. Одне слово, наймолодша дитина в сім'ї. Весела, кмітлива, але балувана. Ходить у старшу групу дитсадка.

Чакалка – казкове страшило, родичка Бабая. Кандидат педагогічних наук.

Ірця – трохи плаксива дівчинка з неповної сім'ї. Ходить зі Стефою в садочок.

Сіяр – хлопчик з родини афганських емігрантів. Добрий розбишака. Теж ходить зі Стефою в садочок.

Орина – дівчинка-розбишака, школярка.

Сестричка – старша сестричка Стефи, школярка.

Голос тата.

Голос мами.

Короткий зміст першої та початку другої дії

Вечір удома. Батьки зайняті своїми справами, Сестричка вчить напам'ять вірш Богдана-Ігоря Антонича, який їй задали в школі:

Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,

На вишнях тих, які оспівував Шевченко.

А Стефа нудиться і тому заважає Сестричці вчитися – вимагає, щоб та з нею погралася. Урешті сестрички голосно сваряться, навіть до бійки між ними доходить, і ображена Стефа відтак засинає, зневаживши попередження батьків про те, що вночі таку неслухняну дитину може забрати страшна Чакалка.

А Чакалка й справді приходиться уночі й забирає у величезний звуконепроникний мішок не лише Стефу, а й її друзів із садочка Ірцю й Сіяра та школярку-розбишаку Орину. Несе вона їх далеко за місто, у темний ліс, посеред якого в давно покинутому людьми селі збереглася стара школа. У тій школі й мешкає Чакалка – кандидат педагогічних наук.

Прокинувшись зранку в мішку, діти користаються тим, що втомлена Чакалка спить, і вирішують утікати. Однак вони не знають дороги і не вміють орієнтуватися в лісі, тому блукають та зазнають низки веселих пригод, – і врешті Чакалка їх знаходить і повертає назад до школи.

Тим часом Сестричка, виявивши, що Стефу викрали, дуже хвилюється і вимагає в батьків негайно викликати поліцію, наздогнати Чакалку і повернути малу вереду додому. Проте батьки пояснюють їй, що поліція тут не допоможе, бо Чакалка – казкова героїня, а отже, й перемогти її можливо лише по-казковому. І тоді Сестричка посилає Стефі на допомогу Хруща з Антоничевого вірша.

ДІЯ ДРУГА

Сцена 4

Клас Чакалчиної школи. Парти, дошка, вчительський стіл. На партах купами навалено різноманітні штучні наїдки й напої: сухарики, чіпси, шоколадні батончики, газована вода у пластикових пляшках. Орина, Сіяр, Ірця і Стефа все це з великим апетитом поїдають.

ОРИНА (з повним ротом, періодично запиваючи газованою водою просто з пляшки): Дива та й годі! Оце так обід! Сухарики, чіпси, кола, батончики

«Віспа»... Саме те, що я найдужче люблю! І те, що батьки дозволяють хіба зрідка і з великою неохотою. Чакалка, виявляється, молодець!

ІРЦЯ: Ти обе-е-лезно! Віспа – се така дитяся хволо-о-ба...

ОРИНА: Ага! Є ще кашлюк, кір і скарлатина. Краса! І всі – шоколадні батончики. Ням-ням! Наїмося і похворіємо Чакалці на зло. Ми будемо лежати і балуватись, а Чакалку вхопить інфаркт!

СІЯР: А що таке цей... ін-факт?

ОРИНА: Хвороба така.

СІЯР: Ні, це недобре. Тоді і ми захворіємо, і Чакалка захворіє. І ніякої від цього не буде користі. Не школа, а лазарет.

СТЕФА: Якщо ми захворіємо, то балуватися не будемо. Тоді не хочеться балуватися. Але їсти все одно хочеться...

Заходить Чакалка.

ЧАКАЛКА: Наїлися? Тепер усі за парти! Починаємо перший урок!

Діти принишкли й неохоче сідають за парти. Лише Сіяр сідає не за парту, а на парту, демонстративно повертається до Чакалки спиною і зв'ює ноги на стілець.

ЧАКАЛКА (дещо розгублено): Ні, Сіяре, ти не на парту, а за парту сідай!

Сіяр із неохотою сідає на стілець, але ноги, схрестивши, виставляє на парту – як американець. Чакалка ще дужче розгублена, але тоді все ж опановує себе й вирішує не звертати уваги. Вона стає перед класною дошкою, складає руки на грудях, глибоко вдихає і – урочисто починає:

ЧАКАЛКА: Ану, розкажіть мені, як ви втікали!

Діти дивляться на неї з подивом. У класі зависає гнітюча тиша. Навіть Сіяр забирає ноги з парти...

ОРИНА: Тікали, то й тікали! Вам що до того?

ЧАКАЛКА (хитренько примружившись): А ви все ж розкажіть.

СІЯР (люто блиснувши оченятами): Прямо тікали! Усе прямо і прямо! А вийшло криво...

ЧАКАЛКА: Звісно, що так. Але на що ви орієнтувалися, щоб було прямо?

СІЯР: На око!

ЧАКАЛКА: Зрозуміло.

СІЯР (сердито): Що вам зрозуміло?! Знущаєтеся, що перший раз не вийшло? Не хвилюйтеся: вийде другий, а ні – то третій, четвертий... Ми все одно втечемо! Все одно!

ЧАКАЛКА: А не втечете! Не втечете, бо не захочете!

ІРЦЯ (хлипаючи): Захо-о-осемо-о-о...

ЧАКАЛКА: Ні, не захочете, любі мої! Навіть тоді, коли знатимете, як орієнтуватися в лісі. Адже для того, щоб утекти, треба знати, куди тікати. Ви знали?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Ні-і-і.

ЧАКАЛКА: А куди ж ви тікали?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Пря-а-амо...

ЧАКАЛКА: А треба тікати не просто прямо, а в якомусь певному напрямку, в якусь сторону світу. Сторін світу є чотири: північ, південь, захід і схід. Ви про це чули?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Чу-ули...

ЧАКАЛКА: Щоб визначити, куди йти, найкраще орієнтуватися за компасом. Ви маєте компас?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Ні-і-і...

ЧАКАЛКА: Ото ж бо! Але це не страшно. Бо коли немає компаса, можна орієнтуватися за зірками. Ви бачили зірки, коли йшли?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Ні-і-і...

ЧАКАЛКА: Звісно. Бо був день, а зірки видно лише вночі. Але і вдень теж можна орієнтуватися. Скажімо, за сонцем. Звідки вставало сонце?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором, показуючи): Зві-і-ідти.

ЧАКАЛКА: Правильно. Щоб орієнтуватися за сонцем, треба стати так, аби вранішнє сонце було вам по праву руку. Тоді обличчям ви стоятимете на північ, праворуч буде схід, ліворуч – захід, а за спиною – південь. А ще можна орієнтуватися за деревами. На стовбурах старих дерев часто росте мох – бачили?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Ба-а-ачили...

ЧАКАЛКА: Отож найгустіше він росте саме з північного боку. А ще...

ОРИНА: Тю! Маєш тобі! Я гадала, що потраплю в справжню пригоду, а потрапила в банальну школу!

Орина сердито блимає окулярами й ображено випинає груди, де красується на футболці напис: «Школа не вовк, у ліс не втече». Діти сміються.

СТЕФА: Пані Чакалко, а навіщо ви нам усе це розказуєте? Хочете, щоб ми таки втекли? Тоді просто виведіть нас звідси – та й по всьому.

ЧАКАЛКА: Ні, я не хочу, щоб ви втекли. І оповідаю це тому, що певна: дізнавшись, навіщо ви тут, ніхто з вас нікуди тікати не захоче!

ОРИНА: А... чому?

ЧАКАЛКА: Ви ж неслухняні, правда?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (хором): Пра-а-ава!

ЧАКАЛКА: Ось! А чому Чакалка забирає саме неслухняних дітей – ви ніколи над цим не задумувалися?

ІРЦЯ: Сцьоб злобити слухняними...

ЧАКАЛКА (*обурено фиркнувши*): Ото ще! Ні, слухняні діти мені й близько не потрібні. Слухняні діти потрібні їхнім батькам. А мені потрібні саме вередуни, розбишаки, пустуни... Знаєте навіщо?

СІЯР, ІРЦЯ і ОРИНА (*хором*): Наві-і-іщо?

ЧАКАЛКА: Бо лише з таких дітей можуть вирости справжні Чакалки і Бабаї! Треба лише їм трішечки допомогти. Тому ми їх і забираємо вночі від батьків. Батькам такі діти все одно не потрібні — з ними лише клопіт, морока. І ми, Чакалки і Бабаї, робимо дуже добру справу — позбавляємо батьків від таких дітей! Ми забираємо їх у спеціальні школи і виховуємо так, щоб вони виявляли й розвивали усі свої шкодницькі здібності. І діти ніколи не тікають із чакалячих і бабаячих шкіл, бо тут їм дозволено все те, що заборонено вдома. Хлопчики можуть майструвати рогатки й плювачки, стріляти з них у що заманеться, дерти пташині гнізда, смикати дівчаток за коси, мучити тварин, навіть справжню зброю їм дозволяється мати! А дівчатка можуть скільки завгодно користуватися косметикою, фарбувати волосся, вдягати, що заманеться, кусати й дряпати одна одну, битися з хлопчиками. Тут можна хоч цілу ніч дивитися телевізор, навіть усі дорослі програми. І в інтернеті длубатися, й у комп'ютерні ігри грати скільки влізе. Тут можна все! І їсти можна те, що вам забороняють удома. І пити. І спати, де вам захочеться, — або не спати взагалі. І зуби не чистити. І ноги хоч місяць не мити. І що завгодно... Тому неслухняні діти звідси не тікають ніколи! Я ось ще кілька разів сходжу до міста і принесу новачків до вашої компанії, — а тоді й почнемо навчатися по-справжньому...

І Чакалка заводить свою пісеньку.

ЧАКАЛКА: А де тут неслухняні дітлахи?

Хи-хи!

Я нагадаю їм усі страхи!

Хи-хи!

Всіх заберу – хоч ноша і тяжка –
до звуконепроникного мішка.

А хто це тут не слухає батьків?

Хі-хі!

Хто манну кашу їсти не хотів?

Хі-хі!

Всіх заберу – хоч ноша і тяжка –
до звуконепроникного мішка.

А хто облаяв брата чи сестру?

Беру!

Кому комп'ютер заміняє гру?

Беру!

Усіх беру – хоч ноша і тяжка –
до звуконепроникного мішка.

Хто мамі помагати не хотів?
Хе-хе!
Хто з друзями не гра без копняків?
Ого!
Всіх заберу – хоч ноша і тяжка –
до звуконепроникного мішка.
Хто мультики дивився б хоч до сну –
ну-ну! –
а книжечки боїться як вогню?
Ой, ну!
Всіх заберу – хоч ноша і тяжка –
до звуконепроникного мішка.
Я добре знаю капості свої!
Еге ж!
З вас чакалки ростуть і бабаї!
Гурра!
Я кожному – хоч ноша це й тяжка –
дам звуконепроникного мішка!
*Співаючи, Чакалка виходить у зал і витанцьовує між рядами, намагаючись
залучити до свого танцю охочих глядачів.
Виходить у кінці залу.*

* * *

Сцена 5

Діти в класі.

Сіяр зосереджено майструє ножиком рогатку. Ірця спить, згорнувшись у куточку калачиком. Орина сидить по-турецьки і смачно хрупає чіпсами. Стефа думає.

Збоку, мовби у вікно, час від часу заглядає Хрущ. Діти його не помічають.

ОРИНА: Ха-ха! Ти, Сіяре, був як Івасик-Телесик. Сідай, Івасику-Телесику, на лопатку. Ні, ти не ручку клади, ти весь сідай. А як це весь сідай? Та м'яким місцем, як же іще! Ха-ха-ха! Так ото і з тобою! Сідай, Сіярику-Телесику, за парту. Ні, ти не на парту, а за парту сідай. Сміхота!

СТЕФА (раптом схоплюється): А й справді! Як же я раніше не здогадалася!

СІЯР (здивовано відриваючись від роботи): Про що?

СТЕФА: Про казку!

СІЯР: Яку ще казку?

СТЕФА: Ти бачив, як Чакалка хвилювалася, коли ти той... як Івасик-Телесик...

СІЯР: Ніякий я не Телесик! Я Сіяр-завойовник! Вона сказала, що я можу мати тут справжню зброю – і я її матиму. Але спершу змайструю цю рогатку і вцілю Чакалці в око!

ОРИНА: Ха-ха-ха! У неї, певно, теж рогатка є, і не одна. І вона тобі теж кудись уцілить.

Сіяр жбурляє в Орину цурпалком, із якого вирізав свою рогатку. Але Орина легко перехоплює деревинку і з реготом кидає назад у Сіяра, а тоді починає жбурляти всім, що під руку трапляє, примовляючи:

ОРИНА: Сіярику-Телесику, приплинь-приплинь до бережка! Дам тобі чіпсів, дам тобі фанти!..

СТЕФА (щодуху): Та годі вам! Набалуетеся ще! Ви не зрозуміли, про що я кажу. Про казку!

ОРИНА (єхидно): Тобі казочки захотілося? Тобі мамця її на ніч оповідає, щоб доця спокійненько заснула?

СТЕФА: Оповідає! І мамця, і татко. Тому я це й зрозуміла!

СІЯР: Та кажи вже нарешті, що ти зрозуміла!

СТЕФА: Чакалка – вона звідки? З казки! Чому вона так спокійнісінько розповідає нам, як втікати від неї лісом? Бо це – правда, а казці правда нічим не загрожує. Із казкою можна боротися тільки так, як борються в казках!

СІЯР: Себто, мені треба витесати не рогатку, а чарівний меч?

ОРИНА: Ха-ха! Чарівного кізяка тобі треба витесати, нагодувати ним Чакалку, і вона розсиплеться на дрібні шматочки. А ті шматочки вітер рознесе по світу, і з них на полях будяки повиростають... Не меліть дурниць, малявки! Втекти від Чакалки нам не вдасться. Та й не хочеться, правду кажучи. Як ви не розумієте: це ж пригода! Справжня пригода! У мене такої ніколи в житті не було. І, може, ніколи й не буде більше. То хіба я випущу з рук таку нагоду? Та нізащо в світі! Ні, я залишаюся тут, повчуся в Чакалячій школі, стану справжньою Чакалкою, а тоді повернуся додому – і в мами буде шок!

СТЕФА (здивовано): А ти теж хочеш залишитися, Сіяре?

СІЯР (винувато): Я ненадовго. Лише доки не роздобуду справжню зброю. А тоді я їй покажу, де раки...

СТЕФА: То й залишайтеся!

Гримнувши дверима, Стефа виходить у ніч.

* Богдан-Ігор Антонич — український поет (1909–1937). Один із його віршів починається рядком: «Антонич був хрущем і жив колись на вишнях...».

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ТВОРУ

ІВАНА АНДРУСЯКА «ЯК ПОДРУЖИТИСЯ З ЧАКАЛКОЮ»

1. Вправа «Прилипайко»

Знайдіть «заховані» слова, розташуйте їх в правильному порядку та прочитайте назву твору.

нмвш по дружитися с мту	лщув Я кбн г в
мкцз Ча калко ю т р вс	аоу я з є ї і

2. Прочитайте, роз'єднавши слова.

Як подружитися з Чакалкою

3. Пофантазуйте, хто така Чакалка?
4. Який жанр даного твору? Доведіть свою думку.
5. Якою є поведінка Сіяра?
6. На якого персонажа ви б хотіли бути схожими? Обґрунтуйте свою думку.
7. Якої помилки припустилися діти, тікаючи з лісу?
8. Охарактеризуйте героїв твору, протиставивши їх один одному.
9. Складіть ланцюжок дієслів до твору, що допомагають переказу.
10. **Фантастичні гіпотези**

Щоб було, якби ...

- ви опинилися у Чакалчиній школі?
  - весь наш клас потрапив до Чакалки?
11. Складіть продовження казки.
  12. Знайдіть в тексті речення, в яких описано, як слід орієнтуватися за сонцем. Прочитайте.
  13. Випишіть слова, правопис яких потрібно пояснити. (Обличчя, праворуч, ліворуч, вранішнє). З одним зі слів на вибір складіть і запишіть речення.
  14. Із пісні Чакалки випишіть питальні речення. Складіть правила слухняних дітей, змінивши питальні речення на спонукальні.
  15. Використовуючи спонукальні речення, складіть поради дітям, як не потрапити до Чакалки.

16. **Сортування слів**

Запишіть дані слова групами: I відміна, II відміна, III відміна.

Школа, сонце, радість, подорож, добро, Чакалка, ніч, ліс, мішок, Сіяр, мати, мамця.

Знайдіть спільнокореневі слова.

17. Слова-звертання

Утворіть звертання від іменників Сіяр, Орина, Стефа, Чакалка, Хрущ.

18. «Слова-перевертні». Анаграми

КОЛАШ, АЗКАК, ШОКМІ, ТИДІ, ТКАРОГА (школа, казка, мішок, діти, рогатка).

19. Робота в групах

Знайдіть в тексті правила неслухняних дітей. Не використовуючи частку не, перебудуйте їх на правила для слухняних дітей.

20. Про які чотири сторони світу говорила Чакалка? Назвіть їх.

21. Орієнтування за сонцем.

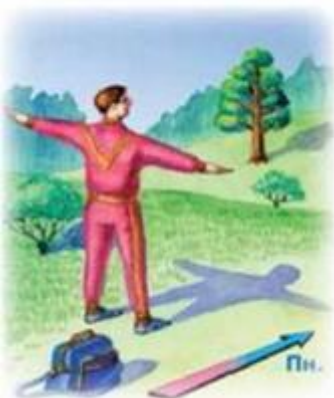
Продемонструйте, як слід орієнтуватися за сонцем.

22. Робота в парах.

Складіть і запишіть правила орієнтування на місцевості.

23. Робота на картках.

Підпишіть сторони горизонту.

24. Способи орієнтування на місцевості.

Підберіть три способи орієнтування на місцевості.

25. Карта місцевості.

Намалюйте уявну карту місцевості, в якій опинилися діти.

26. Якими ви уявляєте Чакалку, Орину, Сіяра, Стефу? Намалюйте.

27. «Обери позицію».

- Сухарики, кола, чіпси, батончики «Віспа» - це смачна і корисна їжа для дітей.
- Тікати треба не просто прямо, а в якомусь певному напрямку, в якусь сторону світу.

- Щоб визначити, куди йти, орієнтуватися треба за компасом.

28. Гра «Чарівний кошик»

В мене в руках чарівний кошик. Вкиньте в кошик все негативне, про що ви прочитали в тексті.

29. Щоденник подвійних нотаток

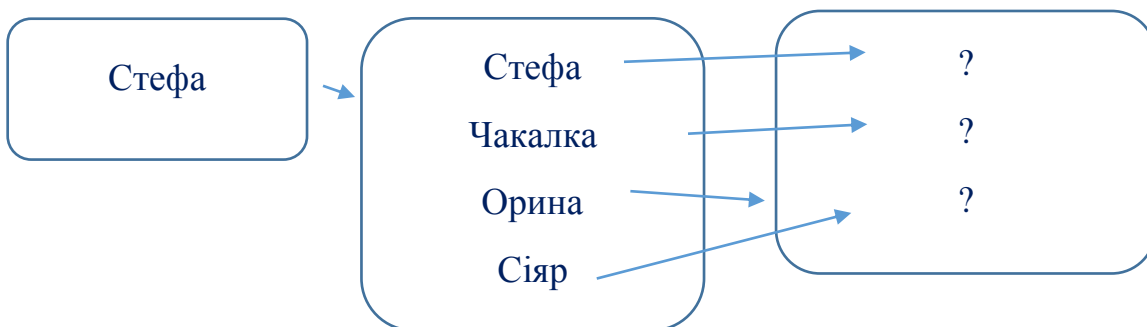
Випишіть з тексту рядки, що вас найбільше вразили, зацікавили чи здивували та поряд у колонці прокоментуйте свій вибір.

Рядки з тексту (цитати)	Коментар
<p>Що саме в цій цитаті вразило? На які думки нашттовхнула? Які запитання викликала?</p>	<p>Цей уривок нагадав мені... Я відчув, що... Я вважаю, що... Мені здалося, що...</p>

30. Ментальна карта.

Створіть ментальну карту розвитку подій у тексті.

Наприклад, розпочніть з:

31. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо).

Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Стефа	Чакалка	Звернення	Не побивайтеся! Усі справи слід вирішувати з усмішкою.

32. Сенкан.

Складіть сенкан до обраного персонажу твору або місця подій.

Алгоритм складання сенкану:

1. Тема (іменник)
2. Опис (2 прикметники)
3. Дія (3 дієслова)
4. Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.
5. Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).

Зразок:

1. Стефа
2. Маленька, цікава .
3. Веселить, придумує, співає.
4. Хотілося б подружитися зі Стефою.
5. Чудова дівчинка

33. Картка персонажів.

Спочатку випишіть усіх персонажів твору, в овалах запишіть їхні характерні риси, а поряд у прямокутниках підтвердіть свою точку зору словами з тексту.

Наприклад:

The character card for Stefa consists of three main elements: a starburst shape containing the name 'Стефа', an oval containing the traits 'Розумна, спостережлива', and a rectangular box containing a quote from the text: 'Чакалка – вона хто? Казка! Чому вона так спокійнісінько розкажує нам, як втікати від неї по лісу? Бо це – правда, а казці правда нічим не загрожує. Із казкою можна боротися тільки так, як борються в казках!'.

34. Ребуси.

rebust.com/ua

(Чакалка)

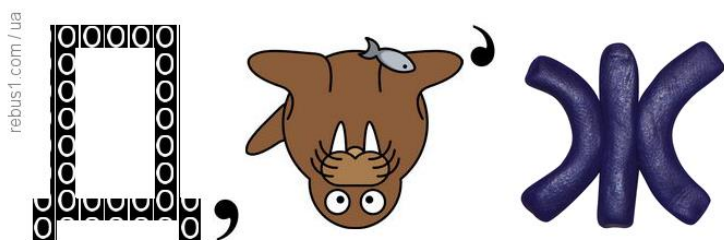

(страх)

(казка)

(радість)

(подорож)

ТЕТЯНА СТУС (ЩЕРБАЧЕНКО)

**«ЯК ПАСУЄ КРАВАТКА АБО ЧОМУ НЕ ВСІ ПОРОСЯТА
БРУДНІ»**

Літо вже добігало кінця.

На деревах та кущах дозрівало дедалі більше всілякої барвистої соковитої смакоти.

Діти дедалі частіше замислювалися про закінчення канікул.

Від землі пахло вже не росяною прохолодою, а солодкою сухістю.

Даринка стала майже дорослою порівняно з минулим літом. Вона вже роззнайомилася з усіма сусідськими дітьми й знала багато чудових закутків навколо обійстя бабусі та дідуся.

На луках за селом уже вдруге скошували траву.

На вихідні в селі буяли весілля.

На городах копали картоплю.

– А ти знаєш, Дар, як називається відросла після скошування трава? – запитав Микита.

Вони ховалися від Ясі й Таї за згірком* старого яру й знічев'я грали у незнайомі слова. Вигравав той, чиє слово не відгадували. Дара часто вигравала, але Микита був гідним конкурентом. Мало того, що він знав багато комп'ютерних слівцець, так тут ще й цей його сільський колорит... Та звідки міська дівчинка може знати, що скошена трава має якусь окрему назву?!

– Гаразд, Мик, цього разу виграв ти. То як же зветься та трава?

– Ота́ва, – переможно вимовив Микита, смакуючи кожен звук.

– Цікаво. У Канаді є місто Оттава. Звідти часто приходять подарунки від моєї двоюрідної бабусі. Вона вже багато років там мешкає. Заміж вийшла...

– Та нічого дивного. Я чув, що в Канаді мешкає дуже багато українців. І місто це вони назвали своїм рідним словом, – Микита був старший за Дарцю на цілий рік, тому й знав більше.

– Ага! Ось і ви! Ми вас знайшли! – раптом почулося ззаду. Спершу Тая, а потім і Яся попадали поряд.

– А ви знаєте, де живе наша бабуся Галя? У...

Даринка не встигла договорити, як сестрички хором крикнули:

– ... у скошеній траві! – і зареготали.

– Ви нас підслуховували! – вигукнула ображена Дарця.

– Та ні, просто нам у школі розповідали про Оттаву, – сказала Тая.

– Щоправда, – додала Ясочка, – мене трохи непокоять ті дві літери «т» в назві...

Того дня аж до самого заходу сонця Даринка ходила, про щось зосереджено міркуючи. Їй не хотілося цього визнавати, але... Вона була впевнена, що знає й уміє більше й краще за інших. А тут вони всі їй утерли носа. То ж як їх перемогти?!

Ховаючись від дідуся, Дарця затигла з собою в ліжко велетенську енциклопедію. Завбачливо прихопила ліхтарик.

А потім терпляче чекала, доки бабуся засне, а дідусь, поринаючи в сон, замовить пульту телека вимкнутися за п'ятнадцять хвилин.

Гортати під ковдрою велетенські сторінки було незручно. Та й очі злипалися. Як ніколи хотілося спати. Але жага перемоги підтримувала дівчинку.

І вона таки знайшла!..

Однак другого дня перемогти не вдалося. Микиту забрали допомагати копати картоплю. Сестрички поїхали з батьками до крамниць купували всякі шкільні речі.

Тимчасом від сусідів із самого ранку лунала музика. Там гуляли весілля. Бабуся й дідусь також мали піти привітати молодих.

Дарця ж вирішила не гаяти часу й виправити свою вчорашню помилку. Вирішила стати трохи «ближчою до народу». Тобто до всього того, що її оточувало в селі. Вона справді так мало брала участі в сільському житті!

У дівчинки миттєво народився чудовий план... догляду за сільськими свійськими тваринами. Тим паче, що в господарстві дідуся й бабусі саме з'явилася тваринка, невеличка і нешкідлива. Маленька. Рожева. З прозорими вушками. З тоненькими ніжками. Лагідна... Паця.

Їй (чи йому?) навіть імені не встигли дати, тож Дарця вирішила назвати поросятко нейтральним іменем Жека. Адже Жека — це Женя. А Женею може бути й хлопчик, і дівчинка, і взагалі.

Отже, на сьогодні плани були скромні. Не можна ж одразу навантажувати тваринку великою кількістю уваги!

Дарця вирішила лагідно привчити Жеку до себе: скупати й трішки вигуляти. А вже завтра виховувати її по-справжньому.

Поросятко трішки було схоже на песика, тільки що голе, без хутра. Тож вирішила Дарця все правильно – і з купанням, і з прогулянкою. Слід було лише знайти, з чого зробити повідець, щоб воно не забігло кудись і не заблукало. І щоб усе виглядало поважно й інтелігентно.

От якраз пошук повідця і затягнувся. Зрештою Дарця нишком витягла із шафи барвисту дідусеву краватку. Дідусь давно вже не вдягався офіційно, тож не зверне уваги.

Потім Дарця наготувала купіль. Налила в старі н́очви** літньої води й набовтала там своєї запашної піни з пахощами полуниць. (Між нами кажучи, її непокоїв запах у хліві, де тримали Жеку. Тож пінка мала тому дражливому аромату завадити).

О, добре, що Дарця не влаштувала купелі в хаті! Адже купати Жеку було важче, ніж вона собі думала. У мильній піні поросятко постійно вислизало з рук, ковзало, переверталось. Навколо літали бризки й бульбашки. А ще гірше, що воно почало верещати, чим поставило під сумнів Даринчині плани хоч наприкінці літа гармонійно влитися в сільське життя.

Поросятко сопіло й рохкало, а здалеку вже чувся голос дідуся:
– Ти ж моє маленьке! Їсти просиш? Зачекай ще трішки!

Зрештою купання завершилося. Дара так-сяк витерла Жеку ряднінкою*** й стала припасовувати йому на шию краватку. Тобто повідець. Поросятко було вже знесилене боротьбою в пахучій піні. Воно покірно стояло, ледь похитуючись на тоненьких ніжках.

І ось Дарця вже веде Жеку за двір, на зелену травичку.

Для надійності другий, вузький кінець краватки вона міцно зав'язала на своїй долоні. Цей імпровізований повідець дуже личив Жеці. Дарця навіть замилювалася наслідками своєї роботи. Аж раптом поросятко ніби прокинулося, брикнуло ратичками, переможно хрюкнуло й чимдуж побігло вулицею.

Повідок натягнувся, і Дарця ледве встигала за Жекою: дівчинка непокоїлася, аби Жеці не надавило.

Зрештою дивна парочка добігла до жаданої мети. Цією метою, як виявилось, була невеличка калюжа, що лишилася після нещодавнього дощу. І то була не просто калюжа, а маленьке болітце з багнукою! Даринка власноруч,

чи то пак – власноніж, перевіряла це минулого тижня, за що дідусь назвав її «брудною пацею».

– А що там того бруду? – спитала тоді його Дарця, дивлячись на шкарубкі сіробурі «панчішки», що вгризлися в шкіру ніг.

І ось тепер такі «панчішки» мали з'явитися у Жеки. Чи й цілий комбінезон, адже поросяче пузце діставало багна...

Дарця занепокоїлася. Поросятко затято стало посередині калюжі, як укопане. Дівчинка могла лише ходити навколо й умовляти:

– Жеко, ну, Жеко, вилазь із калюжі! Чуєш, я до тебе звертаюся! Я тобі цукерок винесу. Шоколадних. Тільки вилазь мерщій!

– Із ким ти там розмовляєш, Даринко? – почувся з-за дерев Микитин голос. – До тебе хтось приїхав і сів у калюжі?

І ось уже перед очима Микити, що саме проїздив на велосипеді, постала драматична картина.

– Я хотіла свинку пасти, а воно... – мало не плакала Дарця.

Микита ж ледве стримував регіт, взявшись руками за живіт.

– Так свиней же не пасуть!.. Зараз щось придумаємо, чекай... – нарешті побачив він Дарчин розпач, відклав велик і став заковувати штани. – Зараз я його звідти витягну.

Щойно Микита став у багно й наблизився до Жеки, як звір із підстрибом чкурнув в інший бік. І так хутко, що Дарця не встигла зауважити: вже Микита замість Жеки розгублено стоїть посеред калюжі, весь у дрібних цятках багна та в «панчішках».

А Жека біг... прямісінько у відчинені ворота сусідів, прикрашені барвистими стрічками, повітряними кульками й квітами. Назустріч йому виходила тітка Света й дядько Вітя з весільним короваєм на вишитому рушничку, а позаду чулося безладне бібикання машин весільного кортежу, який віз молодих із церкви додому.

Навколо, даючи дорогу прибулим, стояли святково вбрані односельці.

Дарця почувала себе в пастці. Це був шах і мат у її боротьбі за рівноправність міста й села. Порося, здається, також відчуло відповідальність миті. Воно різко загальмувало задніми ратичками, піднявши хмарку пилу посеред святкового натовпу.

Далі все відбувалося блискавично.

Шовкова краватка нарешті розплуталася на Дарчиній долоні. Поросятко ще не встигло як слід відчути себе вільним, аж звук автомобільного клаксона неабияк схарпудив його. Жека злякано підстрибнув і якимось дивом ускочив прямо до рук тітки Світлани. У пару зі святковим короваєм у руках дядька Віті...

Батьки з короваєм та брудною свинкою в краватці...

Ошелешені гості, які потроху оговтувалися й починали реготати... Розгублені наречені, які не знали, що їм спершу слід приймати – хліб-сіль чи свинку...

Ось що побачили дідусь Вася, бабуся Ніна та Микита, які нарешті наздогнали Дарцю з Жекою.

Наречена суворо зиркнула на нареченого й загрозово прошипіла:

– То мені свекруха одразу свиню підклала?!

Дідусь суворо подивився на Дарцю і з докором пробубонів:

– Так ось куди поділася моя улюблена краватка, яку я хотів сьогодні вдягти на весілля?..

Бабуся весело глянула на Жеку, на всіх присутніх і урочисто мовила:

– Це, дорогі молодята, наш подарунок вам на весілля прийшов своїми ногами.

Так бабуся врятувала небезпечну ситуацію.

Подарунок, почуючи себе в безпеці на руках у дядька Віті, переможно роззирався навкруги.

Увечері дідусь ще трохи бурчав на Дарцю:

– Паця ти, паця, онучко... Оце ти таке сьогодні начудила...

На це Даринка, що вже трохи оговталася від пригоди, відповідала:

– Дідусю! Еге ж, я паця. Гарзд. Але ж принаймні чиста! Я не лізла сьогодні в bagno...

Наступного дня Дарця сама пішла до Микити, аби вибачитися за вчорашнє. А також загадати йому слівце зі сподіванням перемогти:

– ... місто й аеропорт у Франції, назване на честь видатного українця ****...

Микита сказав, що не знає. Та за мить мовив, усміхнувшись:

– А, знаєш, свинтуса твого молодята назвали Орликом.

За те, що так гарно літав...

Дарця чомусь почервоніла.

*Згірок – пагорб, невисока гірка.

** Нóчви – старовинний різновид ванни. Крім купання, цю велику посудину використовували для замішування тіста, прання білизни (вручну).

***Рядніна – старе покривало, простирадло.

****Орлі – міжнародний аеропорт Парижа. Існує думка, що назва ця пов'язана з іменем Григора Орлика (1702–1759). Він – український політичний діяч, французький дипломат, генерал-поручик, польний маршал і граф Франції. Був власником колишнього передмістя столиці Франції, де через десятки років побудували летовище.

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ТВОРУ ТЕТЯНИ СТУС (ЩЕРБАЧЕНКО) «ЯК ПАСУЄ КРАВАТКА АБО ЧОМУ НЕ ВСІ ПОРОСЯТА БРУДНІ»

1. Гра «Дешифрувальник»

Розшифрувавши записані слова, ви прочитаєте назву твору.

індурб атясороп ісв ен умоЧ оба актаварк єусап кЯ

2. Вправа «Передбачення»

Пофантазуйте, про що може йти мова у цьому творі.

3. Визначте жанр даного твору. Доведіть свою думку.

4. Гра «Питаю я – відповідаєш ти»

Один учень ставить питання за змістом оповідання, а інший відповідає одним словом.

5. Складіть план до прочитаного тексту.

6. Складіть сенкан до слова **поросята**.

Складіть сенкан до обраного персонажу твору або місця подій.

Алгоритм складання сенкану:

1. Тема (іменник)
2. Опис (2 прикметники)
3. Дія (3 дієслова)
4. Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного.
5. Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).

Зразок:

1. Дідусь
2. Добрий, мудрий.
3. Розуміє, говорить, допомагає.
4. Дідусь підтримує свою онучку..
5. Мудрий чоловік.

8. **Кубування**. Слово **краватка**.

Розкажіть, користуючись підказками на гранях куба.

1. Опишіть (колір, форма, розміри).
2. Порівняйте (на що це схоже? від чого це відрізняється?).
3. Доберіть асоціації (про що змушує думати? що спадає на думку?).
4. Проаналізуйте (скажіть, яким чином це зроблено? ви це знаєте? ви можете це вигадати?).

5. Знайдіть застосування (як його використати, яким чином це можна застосувати?).

6. Запропонуйте аргументи «за» або «проти» цього (що в ньому доброго чи поганого? займіть певну позицію, використайте повний діапазон аргументів від логічних до безглузвих).

9. Щоденник подвійних нотаток

Випишіть з тексту рядки, що вас найбільше вразили, зацікавили чи здивували та поряд у колонці прокоментуйте свій вибір.

Рядки з тексту (цитати)	Коментар
Що саме в цій цитаті вразило? На які думки нашттовхнула? Які запитання викликала?	Цей уривок нагадав мені... Я відчув, що... Я вважаю, що... Мені здалося, що...
Наприклад:	
Жека злякано підстрибнув і якимось дивом ускочив прямо до рук тітки Світлани. У пару зі святковим короваєм у руках дядька Віті...	<i>Мені було смішно, коли я уявила цю картину насправді.</i>

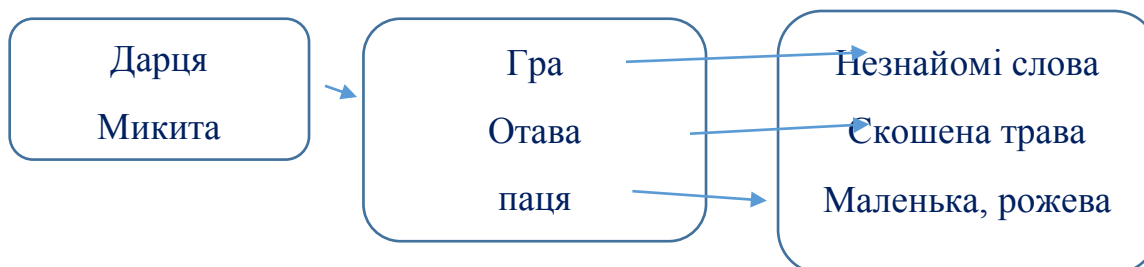
10. Творчий переказ оповідання

Розкажіть, як розгорталися події, описані у творі, від імені тітки Свети, Дарці, Микити, Жеки, дідуса Васі, бабусі, весільних гостей.

11. Ментальна карта.

Створіть ментальну карту розвитку подій у тексті.

Наприклад, розпочніть з:

12. Картка персонажів.

Спочатку выпишіть усіх персонажів твору, в овалах запишіть їхні характерні риси, а поряд у прямокутниках підтвердіть свою точку зору словами з тексту.

Наприклад:

**Смішна,
горда**

Дарця

Того дня аж до самого заходу сонця Даринка ходила, про щось зосереджено міркуючи. Їй не хотілося цього визнавати, але... Вона була впевнена, що знає й уміє більше й краще за інших. А тут вони всі їй утерли носа. То ж як їх перемогти?!

13. Інтерактивна вправа «Дерево мудрості»

Діти читають текст, складають запитання, записують їх на аркуші паперу і прикріплюють на дереві мудрості. За бажанням підходять до дерева, зривають листочок із запитанням і дають на нього відповідь.

14. Заповніть таблицю, використовуючи слова з тексту за зразком.

Іменники	Прикметники	Дієслова
Даринка		
Микита		
Бабуся		
Дідусь		
Ночви		
Отава		
Оттава		

15. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо). Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Поросятко	Батьки на весіллі	Заклик	Врятуйте мене від Дарці! Мені страшно.
Наречені	Свинка		

16. Випишіть речення, у яких є слова, вжиті в переносному значенні. Встановіть зв'язок між словами у цих реченнях.

17. Перебудуйте речення так, щоб вони вживалися в прямому значенні.

Випишіть у дві колонки слова, які позначають власні назви так, щоб у першій колонці були записані назви істот (хто?), а в другій – назви неістот (що?).

Хто?	Що?
Наречена	Коровай
Дівчатка	Музика

18. Робота з омонімами

Поясніть значення слів.

Оттава – столиця Канади і скошена трава

Сміла – (назва міста і риса характеру)

Дніпро – (назва міста і назва річки)

Рівне – (назва міста і рівнинна поверхня)

А які ще «цікаві» слова знаєте ви?

19. Гра «Плутанка». Робота в парах

З'єднайте фразеологізм з його поясненням.

Поринати в сон - засвідчити або довести свою перевагу над ким-небудь

Втерти носа - лягати спати

Свиню підкласти - дрімати

Очі злипаються - зробити неприємність кому-небудь, причому обов'язково нишком

20. Намалюйте карикатуру на персонажа твору, який вам найбільше сподобався.

21. Використовуючи природні і штучні матеріали, малюнки, ілюстрації створіть колаж до прочитаного оповідання.

22. Ребуси.

(краватка)

(калюжа)

(поросся)

повідець)

ЗІРКА МЕНЗАТЮК «НЕБИЛИЦІ ПРО РУКАВИЦІ»

Чи ви знаєте, чому восени жовтіє листя на деревах? Звичайно, через сонечко. Воно втомилося, стало сонне, блякле, неясне, а дні сірі, мов дикі гуси, а дощик довгий, плюскає й плюскає. Ось такої пори дерева вмикаються, наче жовті люстри, і світять, світять замість сонця. Навіть опавши, листя лягає долі, мов кружало світла під лампою.

З деревами трапляються й інші дива. Про одне я хочу розповісти.

Все почалося з того, що бабуся виплела Оксанці м'якенькі, гарненькі, пухнасті рукавички, а Оксанка їх загубила.

Точніше, загубила тільки ліву. Але яка користь із правої, коли лівої нема? Сталося це перед Новим роком; сутеніло, вдома чекали ялинка й подарунки під ялинкою, тому Оксанка мовила: «Пошукаю рукавичку завтра».

А вночі випав чарівний новорічний сніг, от рукавичка під ним і заховалася. Вона лежала, лежала та й долежала до весни, а весною взяла й проросла. Ніхто з того не здивувався, бо весною все росте. Рукавичний пагінець спокійно собі виріс і зацвів, і з цього знову ніхто не здивувався, бо перед літом усе цвіте. Та коли деревце, що вирросло з рукавички, покрилося плодами-рукавичками, м'якесенькими, гарнесенькими, ще й пухнастими, — тут уже здивувалися геть усі.

Спочатку здивувалася двірничка Фросина.

– Ото ще придумали! – мовила вона. – Хто тут збиратиме рукавичний урожай? Якби це був сад, то його би зібрали садівники та й відвезли до магазину садовини* й горідини**.

Та тут був не сад, а масив Оболонь у Києві, до того ж рукавиці зроду не продавали в крамницях з городиною. Тому двірничка Фросина страшенно

розгубилась і з тої розгубленості весь день не мела сходів, не мила коридорів, не поливала мальви під вікнами.

Другим здивувався професор Петро Петрович. Він вивів на прогулянку свого Бровка Бровковича, і той приніс у зубах рукавичку.

– Чиясь дитина загубила, – вирішив професор і поклав рукавичку на лавку під будинком.

Бровка Бровкович приніс другу рукавичку, а тоді третю, а тоді четверту.

– От неуважна дитина, губить рукавички, і всі ліві, – зітхнув Петро Петрович і поклав рукавичку на другу лавку, а тоді на третю, а тоді на четверту.

Раптом дмухнув вітер, і рукавички закружляли зграйкою, плавно опускаючись перед професоровим носом.

– Та тут ціле рукавичне дерево... – добачив нарешті Петро Петрович.

Вернувшись додому, він налив чорної кави у миску Бровкові Бровковичу, а сам погриз кістку, взув черевики – один сірий, а другий коричневий, зате обидва праві, – і пішов читати лекцію студентам-першокурсникам.

– Панове студенти! – сказав він. – Ви починаєте вивчати науку рукавицезнавство.

– А чому не шапкознавство? Або черевикоплавство? – спитали студенти.

– Тому що рукавиці літають, наче птиці! – пояснив Петро Петрович.

Студенти нічогісінько не второпали, зате заповідали Петра Петровича. «Ач, який мудрий! – подумали вони. – Відразу видно, що професор».

Та найдужче здивувалися з рукавичного дерева депутати міської ради.

– Питання рукавицевиростання треба без зволікання ставити на голосування! – загаласували вони, почавши своє засідання.

– Ні, питання рукавицезбирання вимагає доопрацювання! – загаласували інші.

І так вони галасували й голосували, голосували й галасували, а деревце стояло собі, і рукавиці з зелених поволі робилися жовтими, жовтогарячими, червоними, вишневими. Бо вже настала глибока осінь!

Щодень під деревце прибігали діти. Вони також дивувалися, а дужче раділи. Вони підскакували з утіхи, плескали в долоні й танцювали.

– У світі бувають хлібні дерева, динні дерева, залізні дерева! Якщо на деревах ростуть паляниці, то хай виростають і рукавиці! – приспівували вони, танцюючи.

Одне дітям було жаль: що всі рукавички – ліві. Тому діти бігли собі гратися в хованки, в класики, в резинки, справді-бо: навіщо їм рукавички геть усі ліві й жодної правої?

Тільки Оксанці придалася б саме ліва рукавичка. Вона лишалася коло деревця, коли інші діти було собі побіжать, і казала:

– Краще я не візьму цю рукавичку до пари до своєї правої! Краще я взимку загублю праву до пари!

Хай тоді виростуть ще й праві рукавиці.

І тільки-но випав сніг, вона загубила другу рукавицю. То була ніч не новорічна, але однак чарівна (а треба сказати, що чарівних ночей є значно більше, ніж не чарівних). Отож усе трапилось, як і першого разу: рукавичка

лежала, лежала, а потім взяла й проросла, а тоді взяла й зацвіла, а тоді нарешті вкрилася рукавицями. Правими, як і належало.

– Ото придумали! – мовила двірничка Фросина. – Може, тут справді заведуть рукавичний сад?

І вона знов увесь день не мела сходів, не мила коридорів, не поливала мальви під вікнами, бо якщо буде сад, то й працювати випадає садівникам, а не їй, двірничці.

Депутати міської ради знову поставили це питання на голосування, професор Петро Петрович написав дуже мудру наукову працю «Про рукавиці, що літають, наче птиці». Одне тільки було прикро: тепер, коли виросло стільки правих рукавиць, не лишилося торішніх лівих! Куди вони поділися?

Хтозна... А куди дівається опале осіннє листя? Чи відлітає у вирій? Чи губиться між сторінками книжок, куди його кладуть замріяні дівчата? Чи ховається в порожніх гніздах?

Ліві рукавички теж кудись поділися, як торішне листя. А праві з зелених потроху робилися жовтими, жовтогарячими, червоними, вишневими і – розвівалися за вітром.

На весну в місті не стало жодних рукавичних дерев. Мабуть, вони за одне літо витикаються, виганяються, родять і всихають. Тільки проростають надто рідко. А рукавичкам таки хочеться прорости, тож-то вони й губляться, і діти нітрохи в тому не винні.

Щоправда, чарівних дерев і так вистачає. Дерев, що вміють осяяти місто, засвітившись, мов люстри.

* Садовина – плоди садових дерев.

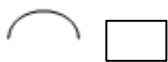
** Горódина – городні плоди та зелень.

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ТВОРУ ЗІРКИ МЕНЗАТЮК «НЕБИЛИЦІ ПРО РУКАВИЦІ»

1. Скільки пір року автор описує у творі?
2. Складіть розповідь від імені загубленої рукавички на тему «День і ніч із мого життя».
3. Доберіть власний заголовок до оповідання:
  - запитальний
  - веселий
  - сумний
4. Робота в парі. Порахуйте кількість днів у порах року. Полічіть кількість вихідних днів у порах року (суботи, неділі). Розгляньте різні способи.
5. Відшукайте слова з ненаголошеними е, и, запишіть перевірні до них, поділіть для переносу, поставте наголос у словах.

6. Робота в парі. Знайдіть найкоротше і найдовше дієслово, поділіть їх для переносу.

7. Випишіть слова, які відповідають моделям:

8. У I абзаці визначте рід іменників. У першу колонку запишіть ті, які вжиті в однині, у другу – ті, які вжиті у множині.

9. Випишіть особові займенники, визначте особу, число, відмінок.

10. Випишіть прикметники разом з іменниками, визначте рід.

11. Підкресліть граматичні основи питальних речень.

12. Скільки місяців в одному році? А у двох роках? Повторіть склад чисел 12 та 24, обвівши потрібні цифри у кожному стовпчику.

   12

   24

9 6 7

13 6 9

3 6 8

8 11 6

5 8 4

7 9 17

7 5 7

5 18 19

3 8 9

7 9 16

13. Творчі завдання:

- ❖ напишіть листа Оксанці
- ❖ складіть рекламу до твору.

14. Магічний квадрат.

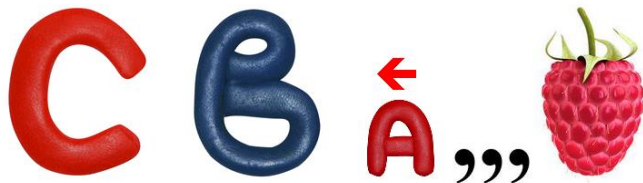
36	73	27
54	63	42
25	56	13

- З першого ряду чисел виберіть найбільше число.
- З другого ряду чисел виберіть найменше число.

- З третього ряду чисел виберіть ні найменше, ні найбільше число.
- Знайдіть різницю цих чисел. (73-42-25=6)
- Яка власна назва зустрічається в оповіданні 6 разів?
-

14. Ребуси.

rebus1.com/ua

(садовина)

rebus1.com/ua

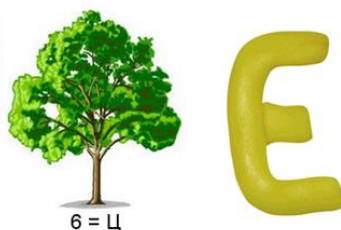
(рукавиця)

rebus1.com/ua

(городина)

rebus1.com/ua

(деревце)

15. Щоденник подвійних нотаток

Випишіть з тексту рядки, що вас найбільше вразили, зацікавили чи здивували та поряд у колонці прокоментуйте свій вибір.

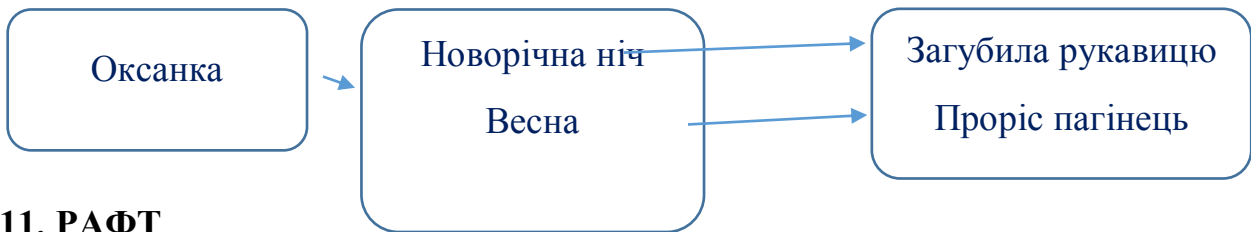
Рядки з тексту (цитати)	Коментар
<p>Що саме в цій цитаті вразило? На які думки наштовхнула? Які запитання викликала?</p>	<p>Цей уривок нагадав мені... Я відчув, що... Я вважаю, що... Мені здалося, що...</p>
<p>Наприклад:</p>	

Та коли деревце, що вирросло з рукавички, покрилося плодами-рукавичками, м'якесенькими, гарнесенькими, ще й пухнастими, — тут уже здивувалися геть усі.	<i>Цікаво було б побачити рукавичне деревце і доторкнутися до м'якенької рукавиці.</i>
---	--

10. Ментальна карта.

Створіть ментальну карту розвитку подій у тексті.

Наприклад, розпочніть з:

11. РАФТ

Уявіть себе персонажем даного тексту, подумайте до кого або до чого ви б могли звернутися від імені обраного героя і з чим саме (можливо це буде реклама, оголошення, повідомлення, есе тощо).

Скористайтеся зразком.

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Бровко Бровкович	Петро Петрович	Повідомлення	Під деревом є багато різнокольорових рукавиць. Ходімо, покажу!.
Рукавиця	Сніг		

12. Заповніть таблицю, використовуючи слова з тексту за зразком.

Іменник	Прикметник	Дієслово
Оксанка		
Сонечко		
Дощик		
Дерева		
Рукавички		
Петро Петрович		
Двірничка Фросина		
Депутати		
Діти		
Осінь		

13. Картка персонажів.

Спочатку випишіть усіх персонажів твору, в овалах запишіть їхні характерні риси, а поряд у прямокутниках підтвердіть свою точку зору словами з тексту.

Наприклад:

The character card for Oksanka consists of three main elements: a starburst shape containing the name 'Оксанка', an oval containing the trait 'безвідповідальна', and a rectangular box containing a text excerpt. The starburst is a multi-pointed star with a jagged border. The oval is a simple horizontal oval. The rectangular box has a thin blue border and contains a paragraph of text.

Оксанка

безвідповідальна

...загубила тільки ліву. Але яка користь із правої, коли лівої нема? Сталося це перед Новим роком; сутеніло, вдома чекали ялинка й подарунки під ялинкою, тому Оксанка мовила: «Пошукаю рукавичку завтра».

14. Заповніть таблицю відповідними словами з тексту.

Слова, у яких звуків більше, ніж букв	Слова, у яких звуків менше, ніж букв

15. До слів **рукавичка, осінь, бабуся, садовина, листя** доберіть спільнокореневі.

16. Випишіть із тексту слова з м'якими подовженими приголосними, вкажіть біля них кількість звуків.

17. Випишіть із тексту 5 слів, які не можна переносити.

18. Вправа «Три слова».

Складіть якомога швидше кілька фраз так, щоб до їх складу входили всі три слова, а разом вони складали б зв'язне висловлювання.

Слова для роботи:

Осінь – дощик – рукавички

Зима – сніг – холод

Весна – пагінець – цвіт

Літо – деревце – рукавички

19. «Емпатія».

Мета: вчити дітей міняти точку зору на звичні об'єкти за допомогою перетворення кого-небудь або в що-небудь у проблемній ситуації.

Наприклад:

Ти – рукавичка, яку загубила дівчинка.

Ти – студент, якому професор розповідає про рукавичне дерево.

Ти – мальва, яку забула полити двірничка Фросина.

20. **Вправа «Конструювання фраз»** (мета: сприяння розвитку навичок творчого конструювання образів фантазії).

З'єднайте наступні пари слів за допомогою прийменника.

Слова для роботи:

Рукавичка – сніг

Рукавичка – дерево

Мальви – вікна

Дерево – місто

Діти – дерево

ІВАН МАЛКОВИЧ. ПОНАД ДНІПРО ГУДЕ МЕТРО (КОЛИСКОВА ДЛЯ СИНА)

Понад Дніпро гуде метро
і рибоньці не спиться.
І журиться старий Дніпро,
і сон Дніпрові сниться,
що є у водах дивна Січ,
де рибки
шабельками
видзвонюють як день, так ніч,
неначе плавничками.
Вони готуються в похід,
щоб річку захистити,
бо всі забруднюють її,
і рибкам ніде жити.

Бо знай, моя дитино, знай,
ти знати це повинна:
Дніпро для рибок – рідний край,
це їхня Україна...
Тепер тебе питаю я,
мій хлопчику чудовий:
чи гостра шабелька твоя,
чи коник твій готовий,
щоб захистити ліс від сліз,
і рідну нашу річку,
і те подвір'я, де ти зріс,
і зайчика, й лисичку?..
Ну що ж: я бачу, ти – козак,
ти – серденько хоробре.
Ти підростеш, твій коник – теж,
і все в нас буде добре.
А поки – спатоньки лягай:
вже рибка засинає,
і сині сни старий Дніпро
на хвилях колихає.

- Метро – підземна міська електрифікована залізниця для перевезення пасажирів.
- Січ – Запорізька Січ – столиця козацьких земель, заснованих на острові Хортиця.

ІНТЕГРОВАНІ ЗАВДАННЯ ДО ВІРША ІВАНА МАЛКОВИЧА «ПОНАД ДНІПРО ГУДЕ МЕТРО» (КОЛИСКОВА ДЛЯ СИНА)

1. Прочитайте заголовок вірша. Поміркуйте, про що в ньому може розповідатися?
2. З якою інтонацією треба читати твір? Підготуйтеся до виразного читання вірша.
3. Який настрій створює вірш?
4. В якій частині доби краще читати даний вірш? Чому?
5. Який інший заголовок можна придумувати до вірша?
6. Де відбувається подія?
7. Якими кольорами (теплыми чи холодними) ви намалювали б картину до цього вірша?
8. Що з описаного у вірші ви не можете уявити?
9. Що з описаного можна почути, а що побачити?
10. Опишіть, які на дотик об'єкти, зображені у вірші: **рибка, шабелька, річка, сльози, коник?**
11. Яка головна думка вірша?
12. Як ви розумієте рядки:

**«І журиться старий Дніпро,
і сон Дніпрові сниться»**

**«Дніпро для рибок – рідний край,
це їхня Україна...»?**

13. Вкажіть слова і вислови, вжиті у переносному значенні.

14. Доберіть синоніми до слів: **гуде, журиться, захистити, хоробре, колихає.**

15. Доберіть антоніми до слів **старий, забруднюють, лягай, засинає**

16. Заповніть таблицю відповідними словами з тексту.

Слова, у яких звуків більше, ніж букв	Слова, у яких звуків менше, ніж букв

17. Випишіть слова, які у вірші вжито у зменшено-пестливій формі. Як ви вважаєте, чому автор їх використав?

18. Розшифруйте слова, скориставшись алфавітом.

1 Аа	2 Бб	3 Вв	4 Гг	5 Гг	6 Дд	7 Ее
8 Єє	9 Жж	10 Зз	11 Ии	12 Іі	13 Її	14 Йй
15 Кк	16 Лл	17 Мм	18 Нн	19 Оо	20 Пп	21 Рр
22 Сс	23 Тт	24 Уу	25 Фф	26 Хх	27 Цц	28 Чч
29 Шш	30Щщ	31Ьь	32Юю	33 Яя		

$$100-(81-5)=$$

$$20:5+12:2+45:9=$$

$$86-36*4-56=$$

$$8:4-1=$$

$$36:6+42:6$$

$$48:6+35:5+18:6=$$

$$64-7*9+0=$$

19. Дайте відповіді на запитання.

✓ Що для вас означає це слово?

- ✓ Доберіть до нього синоніми.
- ✓ Дослідіть, якою частиною мови виступає це слово.
- ✓ Порахуйте, скільки разів це слово вживається у вірші.
- ✓ Чого більше у цьому слові: букв чи звуків?

20. Попрацюйте у парах.

- ✓ Знайдіть у вірші слова, які називають об'єкти живої і неживої природи.
- ✓ Заповніть таблицю.
- ✓ Допишіть ще кілька власних слів.

Жива природа	Нежива природа

21. Знайдіть у вірші звертання.

- ✓ Зверніть увагу, як виділяються звертання на письмі.
- ✓ Випишіть їх.
- ✓ Подані слова з вірша запишіть у формі звертання: **шабелька, коник, Дніпро, рибонька, козак, край, Україна, річка, подвір'я.**

22. РАФТ

Роль	Аудиторія	Формат	Тема
Річка	Люди	Повідомлення	Бережіть мене!
Рибка	Річки		

- ✓ Придумайте повідомлення від імені річки, в якому було б звертання до людей, щоб не забруднювати водойми.
- ✓ Попрацюйте у групах. Поміркуйте, з яким проханням могли б звернутися риби до річки. Запишіть його.

23. Чи могли б ви сказати про себе «**Я – козак**»? Доведіть.

24. Як ви можете захистити ліс? Річку?

25. Творчі завдання на вибір:

- ✓ Намалюйте ілюстрацію до вірша.
- ✓ Намалюйте ілюстрацію до свого сну.
- ✓ Опишіть, яким ви уявляєте старий Дніпро?
- ✓ Підготуйте інформацію про мешканців Дніпра.
- ✓ Напишіть, що потрібно робити, щоб не забруднювати річки.
- ✓ Зашифруйте за допомогою математичних виразів та алфавіту одне із слів вірша на вибір. Запропонуйте товаришу розгадати його.

26. Познайомтесь з іншими творами авторами.

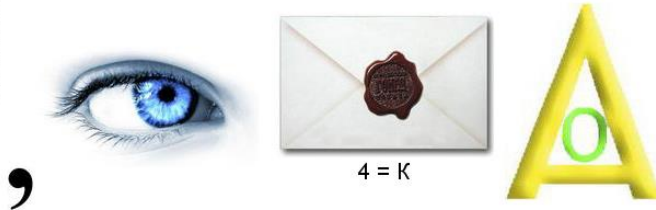
27. Ребуси.

(Дніпро)

(Україна)

(КОЛИСКОВА)

(рибка)

28. Проект «Дніпро».

Візьміть участь у проєктній діяльності на тему «Дніпро – велична ріка України». Дослідіть:

- ✓ які міста розташовані на берегах Дніпра,
- ✓ які ріки впадають у Дніпро,
- ✓ які тварини живуть у Дніпрі та його берегах.

29. Щоденник подвійних нотаток

Випишіть з тексту рядки, що вас найбільше вразили, зацікавили чи здивували та поряд у колонці прокоментуйте свій вибір.

Рядки з тексту (цитати)	Коментар
<p>Що саме в цій цитаті вразило? На які думки нашттовхнула? Які запитання викликала?</p>	<p>Цей уривок нагадав мені... Я відчув, що... Я вважаю, що... Мені здалося, що...</p>
Наприклад:	
<p>Дніпро для рибок – рідний край, це їхня Україна...</p>	<p><i>Україна – це рідний край для усього живого, хто живе і любить свою Вітчизну.</i></p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти (ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
2. Ілюстрації URL: <https://www.google.com/search>
3. Ребуси. URL: <http://rebus1.com/ua/index.php?item=main>
4. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>
5. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 3, 4 класах серії «Шкільна бібліотека». Укладання та передмова Тетяни Стус. Львів, "Видавництво Старого Лева", 2016.

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом КНЗ «ЧОПОПП ЧОР»
Зам. № 1628 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1